

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку, контролю та аналізу формування і використання
прибутку підприємства»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
групи 1
Сидоренко К. А.
Керівник: Лега О. В.
Рецензент: Сіренко І. О.

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування**

Освітньо-професійна програма Облік і оподаткування

Спеціальність 071 Облік і оподаткування

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Наталія КАНЦЕДАЛ

14 листопада 2024 року

З А В Д А Н Н Я**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Сидоренко Ксенії Анатоліївни

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Методика обліку, контролю та аналізу формування і використання прибутку підприємства»

керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і оподаткування Лега Ольга Василівна

Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від 07 жовтня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 11 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи:
фінансова звітність за 2022 – 2024 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретико-методичні основи обліку формування і використання прибутку

Розділ 2. Облік формування і використання прибутку

Розділ 3. Аналіз прибутку та рентабельності підприємства

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 14 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2024 р. – 29.10.2024 р.	
2	Затвердження завдання на кваліфікаційну роботу, узгодження плану	30.10.2024 р. – 14.11.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	15.11.2024 р. – 03.02.2025 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	04.02.2025 р. – 10.11.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	11.11.2025 р. – 17.11.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	18.11.2025 р. – 20.11.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	21.11.2025 р. – 27.11.2025 р.	
10	Нормо-контроль	28.11.2025 р. – 04.12.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	16.12.2024 р. - 18.12.2025 р.	

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА....	9
1.1. Економічний зміст формування і використання прибутку підприємства.....	9
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	15
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	21
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства.....	21
2.2. Облік формування і використання прибутку підприємства та відображення інформації в звітності	27
2.3. Податкові аспекти обліку формування та використання прибутку підприємства.....	37
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	42
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.....	42
3.2. Аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства.....	53
3.3. Контроль формування і використання прибутку підприємства.....	65
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах ринкової економіки прибуток виступає основним показником результативності та ефективності діяльності підприємства, що забезпечує його фінансову стійкість, конкурентоспроможність і можливості стратегічного розвитку. Саме прибуток формує фінансову базу для розширення виробництва, оновлення матеріально-технічної бази, підвищення рівня соціального захисту працівників та виконання зобов'язань перед державою і партнерами. Водночас правильність організації обліку формування й використання прибутку визначає повноту та достовірність інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, оцінки рентабельності та забезпечення контролю за рухом фінансових ресурсів.

Сучасні трансформаційні процеси в економіці України, зокрема зміна податкового законодавства, інтеграція у світовий економічний простір, цифровізація бізнес-процесів, а також вплив кризових явищ і воєнних дій, посилюють значення ефективного управління фінансовими результатами. В цих умовах особливої ваги набуває питання удосконалення методики обліку прибутку та його використання з урахуванням міжнародних стандартів фінансової звітності, вимог прозорості та інвестиційної привабливості.

Крім того, на практиці часто виникають проблеми, пов'язані з різними підходами до відображення доходів і витрат у бухгалтерському та податковому обліку, що створює ризики викривлення фінансових результатів і зниження достовірності показників прибутку. Це потребує поглибленого вивчення та науково-методичного обґрунтування шляхів гармонізації бухгалтерського й податкового підходів до формування прибутку, а також розробки ефективних інструментів внутрішнього і зовнішнього контролю.

Важливим аспектом є й аналітична функція прибутку: системний аналіз фінансових результатів діяльності дозволяє виявити резерви зростання

рентабельності, оптимізувати структуру витрат, оцінити динаміку доходів і витрат, визначити перспективи розвитку підприємства. Без комплексного поєднання обліку, аналізу та контролю неможливо забезпечити належний рівень фінансової безпеки суб'єктів господарювання та їхню адаптацію до викликів ринку. Таким чином, актуальність дослідження обліку, аналізу й контролю формування та використання прибутку підприємства зумовлена необхідністю удосконалення методичних підходів до відображення фінансових результатів, підвищення достовірності звітності та забезпечення ефективного управління прибутком у сучасних умовах.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці методичних підходів до обліку, аналізу й контролю формування та використання прибутку підприємства, а також у визначенні напрямів підвищення його рентабельності й фінансової стійкості.

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішити такі завдання: 1) розкрити економічний зміст категорії «прибуток підприємства», охарактеризувати його роль у фінансово-господарській діяльності та напрями використання; 2) проаналізувати стан дослідженості проблеми формування й використання прибутку у науковій літературі та визначити сучасні підходи до її вирішення; 3) дослідити організаційно-правові засади діяльності суб'єкта господарювання та його облікову політику у сфері відображення фінансових результатів; 4) розглянути методику обліку формування й використання прибутку, порядок відображення інформації у фінансовій звітності підприємства; 5) визначити податкові аспекти обліку прибутку та особливості взаємозв'язку бухгалтерського й податкового обліку; 6) оцінити фінансово-економічний стан підприємства та проаналізувати його доходи, витрати й фінансові результати діяльності; 7) провести контроль формування й використання прибутку для виявлення відхилень, недоліків та резервів зростання; 8) сформулювати практичні рекомендації щодо удосконалення

системи обліку, аналізу й контролю прибутку та забезпечення підвищення рентабельності підприємства.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт дослідження – процес формування, використання та управління прибутком підприємства в умовах ринкової економіки. Предмет дослідження – теоретико-методичні та організаційно-практичні засади обліку, аналізу й контролю прибутку підприємства, а також інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень щодо його ефективного використання.

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної роботи використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема: діалектичний метод – для виявлення сутності прибутку та закономірностей його формування й використання; абстрактно-логічний метод – для узагальнення наукових підходів, формулювання висновків і пропозицій; системний підхід – для комплексного вивчення обліку, аналізу й контролю фінансових результатів у взаємозв'язку; порівняльний аналіз – для дослідження наукових концепцій та практики обліку прибутку, співставлення показників діяльності підприємства; економіко-статистичні методи (методи групування, рядів динаміки, відносних та середніх величин, індексний метод) – для аналізу доходів, витрат і фінансових результатів діяльності підприємства; графічний метод – для наочної інтерпретації результатів аналізу та виявлення тенденцій; метод документального контролю – для дослідження правильності відображення господарських операцій у бухгалтерському й податковому обліку; структурно-логічний метод – для побудови послідовності дослідження та формування узагальнюючих висновків.

Теоретичною основою стали праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблематики обліку, контролю та аналізу фінансових результатів діяльності підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку методичних засад обліку, аналізу та контролю формування й використання

прибутку підприємства. У роботі:

- удосконалено методичні підходи до аналізу прибутку шляхом розробки матриці ризиків впливу доходів і витрат на кінцевий фінансовий результат, що дозволяє систематизувати потенційні загрози, оцінити рівень їх впливу та виявити резерви зростання рентабельності;

- запропоновано робочий документ для контролю формування та використання прибутку, який інтегрує інструменти внутрішнього аудиту та управлінського контролю і забезпечує комплексну перевірку достовірності даних, своєчасність відображення операцій і відповідність вимогам законодавства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованої матриці ризиків як інструменту оцінки загроз і резервів рентабельності, а також робочого документа для контролю прибутку, що підвищує достовірність облікових даних і знижує ризики викривлень.

Апробації результатів дослідження здійснювалася у ході наукових заходів різного рівня. Основні положення та висновки роботи було висвітлено на XXI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фінансової системи України» (Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси, 21 листопада 2024 р.), на VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством» (Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, 25 березня 2025 р.) та на IV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики» (Державний податковий університет, м. Ірпінь, 6 травня 2025 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано тези загальним обсягом 0,8 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст формування і використання прибутку підприємства

Прибуток у сучасній економічній науці та практиці господарювання розглядається як ключова фінансова категорія, що відображає кінцевий результат діяльності підприємства, різницю між отриманими доходами та понесеними витратами. У сучасних умовах невизначеності, посиленої глобальними кризами, воєнними діями та трансформацією економіки України, опрацювання теоретичної сутності категорії «прибуток» набуває особливого значення, адже саме від її правильного розуміння залежить ефективність управління фінансово-господарськими процесами на підприємствах [65].

У науковій літературі існує низка підходів до трактування сутності прибутку. Так, Лишиленко О. В. [25] визначає його як джерело всіх засобів і резервів, що забезпечує зростання капіталу внаслідок господарської діяльності підприємства. Такий підхід акцентує увагу на ролі прибутку як фундаменту фінансового розвитку та розширеного відтворення. Водночас Мочерний С. В. [12] розглядає прибуток як перетворену похідну форму додаткової вартості, що кількісно визначається різницею між ціною продажу товару і витратами капіталу на його виробництво. Цінність цього підходу полягає у підкресленні зв'язку прибутку з категоріями політичної економії та його похідного характеру від вартості. Покропивий С. Ф. [48] визначає прибуток як частину виторгу, що залишається після відшкодування всіх витрат, пов'язаних із виробничою та реалізаційною діяльністю підприємства. Поддєрьогін А. М. [45] розглядає прибуток як частину заново створеної вартості, виробленої та реалізованої, що

готова до розподілу. Таким чином, він підкреслює значення реалізації продукції як визначального етапу у процесі формування прибутку, адже лише обмін створеної вартості на грошові ресурси забезпечує появу фінансового результату у практичному вимірі.

Узагальнення підходів дозволяє стверджувати, що прибуток є складною багатофункціональною категорією, яка поєднує риси економічної теорії та практики управління. Його наявність є передумовою відтворювального процесу, індикатором ефективності використання ресурсів і основою економічної стійкості суб'єкта господарювання. В умовах ринкових відносин прибуток виконує не лише функцію підсумкового показника діяльності, але й стає важливим інструментом управління, оскільки визначає рівень конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та стратегічної перспективи розвитку підприємства [20].

Формування прибутку є багатофакторним процесом, який залежить від структури та обсягів доходів, рівня та раціональності витрат, ефективності організації виробництва, а також зовнішніх умов функціонування – економічної ситуації в країні, податкової політики, кон'юнктури ринку [41]. Зміст процесу формування прибутку полягає у створенні доданої вартості, яка після реалізації продукції (робіт, послуг) трансформується у фінансовий результат, що відображається у звітності підприємства [56].

Використання прибутку тісно пов'язане з його розподілом між власниками, державою та самим підприємством. Частина прибутку спрямовується на сплату податків та обов'язкових платежів, що забезпечує виконання фіскальної функції. Інша частина може бути розподілена серед власників у вигляді дивідендів, тоді як нерозподілений прибуток виступає головним джерелом фінансування інвестиційних програм, модернізації виробничих потужностей, розвитку соціальної інфраструктури та підвищення конкурентних позицій на ринку [6].

Особливу увагу у змісті прибутку слід приділити його функціям, адже

саме вони найбільш повно розкривають роль цієї категорії у системі господарських відносин. Прибуток не обмежується лише підсумковим фінансовим результатом, він виконує низку важливих завдань – табл. 1.1, які забезпечують ефективність діяльності підприємства, розвиток економіки загалом та наповнення фінансових ресурсів держави [43].

Таблиця 1.1

Функції прибутку підприємства та їх економічне значення

Функція прибутку	Зміст	Економічне значення
Стимулююча	Зростання прибутку мотивує до підвищення ефективності використання ресурсів, оптимізації витрат та впровадження інновацій.	Формує інтерес власників і працівників у результатах діяльності, забезпечує фонди стимулювання персоналу та соціальні програми.
Розподільча	Прибуток розподіляється між підприємством, державою та власниками через податки, інвестиції та дивіденди.	Є джерелом формування державних фінансових ресурсів та забезпечує розвиток виробництва й задоволення інтересів інвесторів.
Контрольна	Виступає підсумковим показником ефективності управлінських рішень і господарських операцій.	Дозволяє оцінювати успішність обраної стратегії, оптимальність витрат, продуктивність праці та доцільність інвестицій.
Самофінансування	Прибуток є внутрішнім джерелом фінансування інновацій, модернізації та оновлення матеріально-технічної бази.	Забезпечує фінансову незалежність підприємства, зменшує залежність від кредитів, підвищує стійкість і автономність бізнесу.

Отже, функції прибутку свідчать про його багатогранність як економічної категорії. Він є водночас стимулом до розвитку, механізмом розподілу ресурсів, засобом контролю результативності діяльності та фундаментом самофінансування підприємства. Сукупність цих функцій визначає ключове місце прибутку у системі відтворювальних процесів та його значення як рушійної сили економічного зростання.

Таким чином, економічний зміст прибутку полягає у його ролі як універсального показника результативності діяльності, фінансової бази для розвитку та інструмента забезпечення взаємодії підприємства з державою та суспільством. Усвідомлення закономірностей його формування та використання є необхідною передумовою для ефективного управління

фінансовими потоками і стратегічного розвитку суб'єкта господарювання.

Окрім визначення сутності та функцій, важливим є окреслення основних показників прибутковості, які застосовуються для кількісної оцінки результатів діяльності підприємства. До них належать: валовий прибуток – характеризує різницю між чистим доходом від реалізації продукції та собівартістю реалізованих товарів, робіт, послуг; операційний прибуток – показує фінансовий результат від основної діяльності після врахування адміністративних та збутових витрат; прибуток від звичайної діяльності до оподаткування – інтегрує результати операційної та фінансової діяльності, а також враховує інші доходи та витрати; чистий прибуток – остаточний фінансовий результат після оподаткування, який залишається у розпорядженні підприємства і є базою для розподілу, реінвестування та формування фондів [15].

Визначення економічної сутності прибутку, його функцій та видів має фундаментальне значення для розуміння джерел його формування, напрямів розподілу та факторів зростання. Прибуток належить до найбільш дискусійних економічних категорій, адже відображає багатогранність інтересів підприємства, його власників, держави та суспільства. Складність визначення цієї категорії полягає в тому, що вона поєднує ознаки доходу, що залишається у розпорядженні підприємства після відшкодування витрат, і водночас виступає індикатором ефективності його функціонування [43].

Прибуток підприємства є складовою доходу, що залишається після покриття витрат на забезпечення господарської діяльності та сплати податків. Він характеризує перевищення надходжень над витратами і вважається одним із провідних показників результативності діяльності. Формування прибутку здійснюється в процесі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, що вимагає ефективного управління доходами та витратами на кожному з цих напрямів [59].

Механізм формування прибутку охоплює кілька ключових етапів:

виручку від реалізації продукції, робіт і послуг; визначення собівартості реалізованої продукції; розрахунок валового прибутку; врахування адміністративних та збутових витрат; інші операційні доходи та витрати; фінансові результати від інвестиційної та фінансової діяльності; формування чистого прибутку. На величину абсолютного прибутку впливають галузеві особливості, ефективність фінансово-господарської діяльності та застосовані методи обліку фінансових результатів [24]. Тоді як на процес формування прибутку суттєво впливають зовнішні та внутрішні фактори – табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Фактори впливу на прибуток підприємства

	Конкретні фактори	Характер впливу на прибуток
Зовнішні	Економічна кон'юнктура (інфляція, кредити, валютні курси)	Зростання витрат, зміна купівельної спроможності, обмеження доступу до капіталу
	Податкова політика (ставки, пільги, амортизація)	Збільшення/зменшення суми податкових зобов'язань, вплив на чистий прибуток
	Ринкове середовище (попит, конкуренція, бар'єри входу)	Формує обсяги реалізації, цінову політику, маржу
	Політичні та соціальні умови (стабільність, війна, держпідтримка)	Підвищення ризиків, додаткові витрати або можливості
	Технологічний розвиток галузі	Вимагає інновацій, інвестицій, впливає на собівартість і якість продукції
Внутрішні	Обсяг виробництва та реалізації	Визначає масштаб формування доходів
	Собівартість продукції	Зниження витрат без втрати якості підвищує прибутковість
	Якість продукції, цінова політика	Визначають конкурентоспроможність та рівень доходів
	Структура доходів і витрат	Впливає на стабільність фінансових результатів
	Кадровий потенціал	Підвищення продуктивності та кваліфікації збільшує прибутковість
	Система управління, облікова політика	Забезпечують прозорість, контроль і ефективність використання ресурсів

Зовнішні фактори пов'язані із середовищем функціонування підприємства й перебувають поза його безпосереднім контролем. До них належать: економічна кон'юнктура: рівень інфляції, динаміка ВВП, валютні коливання, вартість кредитних ресурсів, доступ до фінансування; податкова та бюджетна політика держави: рівень податку на прибуток, податкові пільги, умови амортизаційної політики; ринкове середовище: рівень конкуренції,

платоспроможний попит, наявність монополій, умови доступу на зовнішні ринки; політичні та соціальні чинники: стабільність законодавчої бази, воєнні дії, державні програми підтримки бізнесу, демографічна ситуація; технологічний розвиток галузі: швидкість оновлення технологій, доступність інновацій, вимоги екологічного законодавства [62].

Внутрішні фактори перебувають під контролем підприємства і значною мірою залежать від його управлінських рішень: обсяги виробництва та реалізації: чим вищий рівень завантаженості виробничих потужностей, тим більша можливість отримання прибутку; собівартість продукції: раціональність витрат на сировину, матеріали, енергію, оплату праці, логістику; якість продукції та цінова політика: якість визначає конкурентоспроможність, а цінова стратегія – здатність закріпитися на ринку; структура доходів і витрат: оптимальне співвідношення операційних, фінансових та інших витрат, диверсифікація джерел доходу; кадровий потенціал: продуктивність праці, рівень кваліфікації персоналу, система мотивації; система управління та облікова політика: якість менеджменту, організація контролю, прозорість і достовірність облікових даних [62].

Таким чином, прибуток є інтегральним результатом взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників. Якщо перші визначають загальні умови ведення бізнесу, то другі - відображають ефективність внутрішньої організації діяльності. Вміння ідентифікувати, оцінювати та враховувати ці фактори у фінансовому менеджменті створює основу для стабільного зростання прибутковості підприємства.

Управління прибутком передбачає створення на підприємстві методичного, організаційного та інформаційно-аналітичного забезпечення. Методичне забезпечення охоплює методи аналізу й планування прибутку, організаційне – структуру управління та діяльність відповідних підрозділів, інформаційно-аналітичне – формування бази даних для моніторингу зовнішніх і внутрішніх факторів впливу [4].

Формування чистого прибутку здійснюється поетапно: від визначення валового прибутку (як різниці між чистим доходом від реалізації продукції та її собівартістю), розрахунку операційного результату (валовий прибуток плюс інші операційні доходи мінус адміністративні й збутові витрати), визначення фінансового результату до оподаткування – до формування чистого прибутку після врахування податків [7].

До особливостей формування і використання прибутку належать: поділ доходів та витрат за видами діяльності, точність визначення собівартості продукції, раціональний облік адміністративних та збутових витрат, планування загальних витрат і податкових зобов'язань [21].

Отже, для ефективного управління прибутком необхідно комплексно враховувати доходи від усіх видів діяльності, здійснювати чітке планування витрат, розробляти довгострокову стратегію управління фінансовими результатами. Використання прибутку має бути орієнтоване на формування власних джерел фінансування, що дозволить підприємству забезпечити максимізацію прибутковості й стійкість розвитку.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Проблематика формування, розподілу та використання прибутку підприємства традиційно привертає значну увагу науковців і практиків, оскільки прибуток виступає універсальним показником результативності діяльності та визначальним критерієм ефективності господарювання. Складність і багатогранність цієї категорії зумовлюють наявність численних наукових підходів до її розуміння, методичного забезпечення обліку, механізмів аналізу та контролю.

У науковій літературі простежується кілька домінуючих напрямів дослідження проблеми. По-перше, це розкриття теоретико-економічної сутності

прибутку як фінансової категорії, що відображає створену та реалізовану додану вартість. Дослідження цього напрямку концентруються на еволюції уявлень про прибуток, його зв'язку з доходом, додатковою вартістю, а також на функціях, які він виконує в економічній системі. По-друге, важливим напрямом є методичне забезпечення обліку прибутку, що охоплює питання організації облікової політики, гармонізації бухгалтерського та податкового підходів, відображення фінансових результатів у звітності [21]. Особливе місце займають дослідження, пов'язані з імплементацією міжнародних стандартів фінансової звітності, що змінюють традиційні підходи до визнання доходів, витрат і визначення чистого прибутку [41]. По-третє, значна частина наукових праць присвячена аналітичним аспектам вивчення прибутку та рентабельності. Тут акцент робиться на визначенні факторів, що впливають на прибутковість, побудові моделей прогнозування фінансових результатів, застосуванні економіко-математичних методів та використанні інструментів фінансової діагностики для пошуку резервів підвищення ефективності діяльності. По-четверте, останніми роками посилюється увага до проблем контролю формування й використання прибутку [67]. Дослідники аналізують можливості поєднання традиційних форм бухгалтерського контролю з внутрішнім аудитом та сучасними інформаційними технологіями. Особлива увага приділяється питанням прозорості обліку, запобіганню маніпуляціям із фінансовими результатами та оцінці достовірності звітності.

Стан дослідженості проблеми свідчить про наявність широкого спектра підходів, проте й досі залишаються невирішені питання, зокрема: узгодження бухгалтерського та податкового обліку прибутку, адаптація національної системи до вимог міжнародних стандартів, вдосконалення механізмів контролю та впровадження сучасних аналітичних інструментів у практику управління фінансовими результатами. У цьому контексті актуальним є систематизація існуючих наукових підходів та вироблення єдиної методичної основи, що враховуватиме як економічну сутність прибутку, так і практичні потреби

управління ним.

У сучасних наукових дослідженнях питання обліку та управління прибутком розглядається з різних ракурсів, що свідчить про багатогранність проблеми та необхідність її комплексного вивчення. Так, у роботі Л. П. Рибаквої, М. І. Симочка та Д. В. Бобров-Понзеня здійснено аналіз змін у системі бухгалтерського обліку доходів у контексті зростаючих вимог до прозорості фінансової звітності, автоматизації податкового адміністрування та посилення контрольних механізмів. Автори акцентують увагу на практичному застосуванні цифрових технологій, автоматизованих систем обліку та внутрішнього аудиту, визначаючи напрями адаптації бізнесу до нових стандартів податкового регулювання. Це підкреслює значення цифровізації як інструмента підвищення достовірності та оперативності інформаційних потоків [55].

Дослідження Н. П. Новака та С. В. Ковалю присвячене вдосконаленню нормативно-законодавчого забезпечення обліку фінансових результатів в аграрному секторі. Вчені пропонують уніфікувати методику визначення прибутків і збитків, гармонізувати національні стандарти з міжнародними та запровадити додаткові вимоги до звітності в умовах воєнних викликів. Результати їхніх напрацювань мають практичну значущість не лише для аграрних підприємств, а й для формування єдиної методичної бази обліку в Україні загалом [39].

У праці П. Г. Перерви, О. В. Леги, С. В. Тютюнника та Ю. М. Тютюнника прибуток розглядається як базовий чинник фінансової стійкості та стратегічного розвитку підприємства. Автори виокремлюють його ключові функції, підкреслюють вплив зовнішніх дестабілізуючих факторів - економічної нестабільності, кліматичних змін, воєнних дій - та наголошують на доцільності спрямування прибутку на фінансування «зелених» проектів, інновацій та соціально відповідальних ініціатив. Таким чином, у дослідженні окреслено новий підхід до управління прибутком у площині забезпечення

сталого розвитку та посилення конкурентних позицій підприємств [43].

Особливий інтерес становлять напрацювання В. Окренця, у яких обґрунтовано сучасні підходи до розподілу прибутку в системі бухгалтерського обліку. Автор пропонує деталізувати субрахунки рахунку 44 з метою відокремленого відображення прибутку від основної та іншої операційної діяльності, а також систематизує напрями його розподілу за групами: стабільності, розвитку й вилучення. Окремо наголошено на необхідності деталізації форм фінансової звітності, зокрема Балансу та Звіту про фінансові результати, що сприятиме підвищенню прозорості управлінських рішень та більш ефективному використанню прибутку [40].

У статті Н. І. Цегельник досліджено стан визнання та обліку об'єктів оподаткування суб'єктів господарювання. Авторка обґрунтовує різні підходи до трактування змісту «об'єкта оподаткування» у Податковому кодексі України та підзаконних актах, акцентуючи на його багатогранності: економічні ресурси, господарські операції, результати діяльності та факти, що зумовлюють податкові зобов'язання. Практичний акцент зроблено на формуванні системи інформаційних ресурсів для точного розрахунку податкових обов'язків підприємств [72].

Проблема розподілу прибутку та дивідендної політики акціонерних товариств стала предметом дослідження О. Фартушняка. Ним запропоновано модель обліково-аналітичного забезпечення, що охоплює взаємопов'язаний комплекс елементів: облік, оподаткування, контроль та аналіз. Вдосконалено систему розподілу прибутку шляхом деталізації субрахунків рахунків 441 і 443, а також наголошено на необхідності врахування не лише прибутковості, а й ліквідності під час ухвалення рішень щодо дивідендної політики, особливо в умовах воєнних викликів і дефіциту ресурсів [71].

У праці Н. Покровської та Д. Катрич простежується еволюція дефініцій категорії «прибуток підприємства» у вітчизняній та зарубіжній науці. Автори систематизували чинники, що впливають на його величину і стабільність, та

обґрунтували перспективні напрями удосконалення трактувань прибутку, зокрема з урахуванням глобальних викликів і переходу до економіки екологічно орієнтованого розвитку [45].

Питання оптимізації фінансового управління через розподіл витрат майбутніх періодів на основі чистого прибутку досліджено П. Л. Суком. Автор розробив принципи обчислення з використанням оберненого методу, який дозволяє варіювати порядок списання витрат залежно від початкової чи залишкової суми, що забезпечує гнучкість і точність фінансових розрахунків [66].

Ю. Скорнякова та К. Мордвинов у своїй статті розкрили проблематику принципів відображення фінансових результатів у бухгалтерському обліку. Запропоновано власне визначення фінансових результатів, яке поєднує сутнісний елемент зміни чистих активів і технічний елемент співставлення доходів та витрат. Автори також обґрунтували роль принципу нарахування та показали, як облікова політика впливає на достовірність фінансових результатів діяльності [61].

Практичний аспект податкової звітності в умовах воєнного стану розглянуто у статті В. І. Бачинського та В. М. Помулевої. Дослідники проаналізували зміни у формі податкової декларації з податку на прибуток, визначили найпоширеніші помилки платників і їх податкові наслідки. Сформульовано пропозиції щодо спрощення процедур декларування з метою мінімізації ризиків і підвищення достовірності податкових розрахунків [1].

Завершує цей спектр досліджень робота Л. Семирог та О. Остапенко, де прибуток розглядається як багатофункціональна категорія. Автори підкреслюють його роль не лише як фінансового результату, а й як критерію економічної стабільності, бази для стратегічного й тактичного управління. Наголошено на значенні прибутку у розвитку матеріально-технічної бази підприємств, реалізації інвестиційної діяльності та формуванні бюджетних надходжень, що підкреслює його макроекономічне значення для сталого

розвитку держави [56].

Таким чином, аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує, що прибуток трактується не лише як фінансовий результат діяльності підприємства, а й як багатофункціональна категорія, яка поєднує у собі економічний, управлінський, соціальний і податковий виміри. Автори акцентують увагу на різних аспектах: від проблем визнання об'єктів оподаткування та удосконалення обліково-аналітичного забезпечення до оптимізації розподілу прибутку, розвитку дивідендної політики й адаптації до воєнних викликів. Водночас науковці підкреслюють низку проблемних питань – від розбіжностей у законодавстві та недосконалості методики обліку до необхідності забезпечення прозорості звітності та узгодження національних стандартів з міжнародними.

Узагальнення наукових підходів засвідчує, що дослідження прибутку підприємства охоплюють як теоретико-методичні, так і прикладні аспекти. Вчені сходяться на тому, що прибуток є ключовим критерієм ефективності діяльності, проте залишаються нерозв'язаними питання гармонізації бухгалтерського й податкового обліку, деталізації методики розподілу прибутку, підвищення прозорості фінансової звітності та врахування зовнішніх викликів, зокрема воєнних і екологічних. Подальші наукові пошуки мають бути зосереджені на розробці інтегрованих моделей обліку, аналізу та контролю прибутку, що поєднуюватимуть вимоги міжнародних стандартів, потреби практики та стратегічні орієнтири сталого розвитку.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ

ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Місце розташування господарства є сприятливим для вирощування сільськогосподарської продукції та реалізації готової продукції. Кліматичні умови Полтавського регіону забезпечують необхідні передумови для розвитку рослинництва, а вигідне логістичне положення зумовлене близькістю до районних центрів та обласного центру, а також наявністю важливих національних автомагістралей. Сукупність цих факторів сприяє ефективному веденню сільськогосподарського виробництва та організації збуту продукції через оптових і роздрібних торговців.

Згідно з даними державного реєстру, підприємство закріплено кілька основних видів економічної діяльності відповідно до КВЕД. Головним видом є 01.11 – вирощування зернових, бобових і насіння олійних культур, що реалізується шляхом укладення договорів оренди земельних ділянок із фізичними особами. Додатково господарство здійснює діяльність за кодом 01.61 – допоміжна діяльність у вирощуванні сільськогосподарських культур, для чого має власний автотранспортний парк та спеціалізовану техніку. Частина машинно-тракторного обладнання орендується в інших суб'єктів господарювання. Також зареєстровано діяльність за кодом 46.21 – оптова торгівля зерном, що забезпечується наявністю складських приміщень для зберігання та підготовки продукції до реалізації.

Організаційна структура фермерського господарства побудована з урахуванням масштабу діяльності та потреби у забезпеченні ефективного

управління виробничими й фінансовими процесами. Управлінський апарат має чіткий поділ функцій між керівництвом, виробничими підрозділами та службами обслуговування.

Загальне керівництво діяльністю здійснює директор господарства, який відповідає за стратегічний розвиток, організацію виробництва, управління фінансовими ресурсами та представництво інтересів підприємства у відносинах із державними органами, партнерами й контрагентами. Фінансово-економічний напрям забезпечує бухгалтерія, до функцій якої належить ведення бухгалтерського та податкового обліку, складання фінансової звітності, здійснення контролю за рухом грошових коштів і витратами, організація розрахунків з бюджетом і контрагентами.

Виробнича діяльність організована під керівництвом агронома, який відповідає за планування сівозмін, контроль якості посівного матеріалу, дотримання технологій вирощування, використання добрив і засобів захисту рослин. Під його керівництвом працюють трактористи-машиністи та інший персонал, задіяний у польових роботах.

Забезпечення транспортних потреб та технічне обслуговування машинно-тракторного парку здійснює автогараж, у якому зосереджені транспортні засоби, сільськогосподарська техніка та механізми. Тут працюють водії та слюсарі, які відповідають за технічний стан техніки, виконання транспортних перевезень та своєчасний ремонт обладнання.

Таким чином, організаційна структура підприємства є функціональною та раціональною, поєднує управлінський, фінансовий, виробничий та допоміжний блоки, що забезпечує узгодженість дій і високу результативність господарської діяльності.

Бухгалтерський облік у фермерському господарстві підприємства організований на базі роботи бухгалтера та його заступника, що забезпечує належний рівень контролю за фінансово-господарськими операціями. Кваліфікаційні характеристики працівників бухгалтерської служби узагальнено

у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Якісний рівень працівників бухгалтерії підприємства

Працівник	Наявність вищої освіти	Фах	Досвід бухгалтерської роботи, років	ІТ-навички	Підвищення кваліфікації
Бухгалтер	+, ПДАА, «Облік і аудит»	Економіст з бухгалтерського обліку	20	BAS: Бухгалтерія, Medoc, інтернет-банкінг, Microsoft Excel	Доступ до бухгалтерських інтернет-порталів, онлайн-вебінари
Заступник бухгалтера	+, ПДАА, «Облік і оподаткування»	Магістр обліку і оподаткування	6	—	—

У господарстві облік здійснюється в автоматизованому режимі із використанням програмного забезпечення BAS: Бухгалтерія, що дозволяє обробляти первинні документи та формувати регістри обліку. Первинна документація складається безпосередньо на місцях здійснення господарських операцій, після чого дані вносяться до комп'ютерної програми. Для складання та подання звітності використовується програма Medoc, яка забезпечує електронний документообіг із контролюючими органами. Окремі розрахунки, зокрема пов'язані з відрядною оплатою праці чи преміюванням, виконуються у середовищі Microsoft Excel, що підвищує гнучкість і точність облікових процедур.

Фінансові операції через банківську установу – АТ КБ «Приватбанк» – організовано за допомогою системи інтернет-банкінгу, що сприяє оперативності платежів та зручності ведення розрахунків. Таким чином, бухгалтерська служба підприємства має достатній кадровий потенціал та технічне забезпечення для ефективного ведення бухгалтерського і податкового обліку, своєчасного складання звітності та контролю за рухом фінансових ресурсів.

Облікова політика фермерського господарства підприємства визначає сукупність методів, принципів і процедур ведення бухгалтерського обліку, що застосовуються підприємством для відображення фінансово-господарських операцій, складання звітності та забезпечення користувачів достовірною інформацією. Вона розроблена відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», ПКУ, національних П(С)БО, а також внутрішніх потреб управління.

1. Основні принципи: облік у господарстві ведеться за принципами безперервності діяльності, повного висвітлення, нарахування та відповідності доходів і витрат. Інформація у фінансовій звітності формується на підставі первинних документів і відображає реальний фінансовий стан підприємства.

2. Оцінка активів: основні засоби обліковуються за первісною вартістю з подальшим зменшенням на суму накопиченої амортизації; запаси (насіння, паливо, добрива, засоби захисту рослин, корми) відображаються за собівартістю їх придбання або виготовлення. списання запасів здійснюється за методом середньозваженої собівартості; біологічні активи оцінюються за справедливою вартістю, з урахуванням витрат на продаж, або за собівартістю з подальшим коригуванням.

3. Амортизація: для нарахування амортизації основних засобів використовується прямолінійний метод, що дозволяє рівномірно розподіляти вартість активу протягом строку його корисного використання. Для малоцінних необоротних матеріальних активів застосовується метод «100 % при введенні в експлуатацію».

5. Податкові аспекти: господарство перебуває на загальній системі оподаткування та веде податковий облік прибутку відповідно до вимог Податкового кодексу України. Для цього забезпечується паралельне ведення регістрів податкового обліку та відображення податкових різниць у складі фінансових результатів.

6. Документальне забезпечення: усі господарські операції оформлюються

первинними документами встановленої форми (накладні, акти, відомості, товарно-транспортні накладні, платіжні доручення). Первинні документи зберігаються у паперовому та електронному вигляді. Для їх обробки застосовуються автоматизовані системи обліку (BAS: Бухгалтерія, Medoc).

7. Фінансова звітність: Підприємство складає та подає фінансову звітність відповідно до НП(С)БО: Баланс (форма №1м), Звіт про фінансові результати (форма №2м).

8. Внутрішній контроль: для забезпечення достовірності облікових даних застосовується внутрішній контроль за рухом матеріальних цінностей, грошових коштів та фінансових результатів. Контрольні процедури охоплюють перевірку первинних документів, інвентаризацію активів, аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості.

Таким чином, облікова політика підприємства поєднує вимоги законодавства з особливостями господарської діяльності, що дозволяє забезпечити прозорість обліку, своєчасність складання звітності та ефективність управлінських рішень.

Фермерське господарство у своїй обліковій політиці визначає спеціальні підходи до відображення доходів, витрат і формування фінансових результатів. Такий підхід дає змогу забезпечити не лише узгодженість показників бухгалтерського та податкового обліку, а й прозорість і достовірність фінансової інформації. Важливо підкреслити, що облікова політика охоплює порядок визнання доходів і витрат, методи їх оцінки, правила формування прибутку та розподілу фінансових результатів. Саме від цих елементів залежить реалістичність фінансової звітності та можливість ефективного управління ресурсами підприємства. Для наочності основні положення облікової політики систематизовано у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Основні елементи облікової політики доходів, витрат і прибутку підприємства

Елемент облікової політики	Принцип/Метод	Джерела інформації	Відображення у звітності
Доходи від реалізації	Визнання при переході ризиків і вигод	Договори, накладні, акти	Ф. №2м «Звіт про фінансові результати», рядок «Чистий дохід від реалізації»
Виробничі витрати	Пряме віднесення на собівартість	Первинні документи, калькуляції	Ф. №2м, рядок «Собівартість реалізованої продукції»
Адміністративні витрати	Відображення у періоді виникнення	Накази, кошториси	Ф. №2м, рядок «Інші операційні витрати»
Витрати на збут	Визнання у момент здійснення	Транспортні документи, акти	Ф. №2м, рядок «Інші операційні витрати»
Фінансовий результат	Доходи – витрати (операційні, фінансові)	Зведені дані обліку	Ф. №2м, рядок «Фінансовий результат від операційної діяльності»
Чистий прибуток	Фінансовий результат	Дані податкового та бухгалтерського обліку	Ф. №2м, рядок «Чистий прибуток (збиток)»

Узагальнені елементи облікової політики підприємства свідчать про комплексний підхід до формування фінансових результатів. Доходи визнаються за принципом переходу ризиків і вигод, що забезпечує їх достовірне відображення у звітності. Виробничі витрати відносяться безпосередньо на собівартість, тоді як адміністративні та витрати на збут фіксуються у періоді їх виникнення або здійснення. Такий підхід дозволяє відобразити реальну структуру витрат підприємства. Фінансовий результат формується шляхом зіставлення доходів та витрат, а чистий прибуток визначається з урахуванням податкових зобов'язань. Системність і прозорість застосованих методів забезпечує узгодженість показників бухгалтерського та податкового обліку, а також формує надійну інформаційну базу для управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

2.2. Облік формування і використання прибутку підприємства та відображення інформації в звітності

Формування прибутку у фермерському господарстві здійснюється переважно за рахунок операцій із реалізації вирощеної сільськогосподарської продукції, а також надання супутніх робіт і послуг. Саме цей напрям діяльності формує основну частку доходів господарства, що обумовлює необхідність детального розгляду порядку документального оформлення відповідних операцій.

Організація процесу реалізації на підприємстві охоплює широкий спектр господарських дій: пошук і відбір надійних покупців, укладання з ними договорів купівлі-продажу, забезпечення транспортування зернових та іншої продукції до пунктів призначення, організацію зберігання і складування врожаю у власних складських приміщеннях. Важливе місце відводиться підготовці продукції до продажу, зокрема доведенню її до товарної форми, проведенню сертифікації, у тому числі органічної продукції, а також рекламуванню та просуванню на ринку. У випадку необхідності підприємство може придбавати патенти чи ліцензії, що розширює можливості реалізації на різних ринках збуту.

Таким чином, документування господарських операцій, безпосередньо пов'язаних із формуванням прибутку, є невід'ємною частиною процесу реалізації. На підприємстві воно здійснюється шляхом оформлення договорів купівлі-продажу, товарно-транспортних накладних, актів приймання-передачі, податкових накладних та інших первинних документів, що підтверджують як факт відвантаження продукції, так і отримання грошових коштів. Це дозволяє забезпечити прозорість руху товарних і фінансових потоків та своєчасно відобразити результати реалізації у бухгалтерському обліку.

Послідовність операцій з обліку доходів і фінансових результатів

зображено на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Схема процесу бухгалтерського обліку відображення доходів та формування фінансових результатів підприємства.

Підставою для реалізації продукції на підприємстві виступає укладений договір купівлі-продажу (замовлення, угода) з покупцями. У таких договорах детально регламентуються взаємні зобов'язання сторін: продавця (виконавця) щодо обсягів, асортименту та строків відвантаження продукції чи виконання робіт (послуг), а також покупця (замовника) щодо приймання продукції, своєчасної оплати та дотримання інших умов контракту. Особливе значення у договорах надається істотним умовам – ціні продукції, термінам поставки, порядку та строкам розрахунків, оскільки саме вони визначають економічні результати угоди й мають юридичне значення у разі виникнення спорів у претензійно-позовному порядку.

Відпуск матеріальних цінностей покупцям на підприємстві здійснюється на підставі товарно-транспортних накладних або накладних на відпуск товарно-матеріальних цінностей). Ці документи є юридичним підтвердженням передачі

продукції від постачальника до покупця, підставою для списання цінностей з обліку продавця та оприбуткування у покупця. Накладні виписуються виключно на паперових носіях, підписуються керівником підприємства-відправника, головним бухгалтером, матеріально відповідальною особою, яка здійснила відпуск продукції, та представником покупця, що її прийняв. Документ завіряється печаткою підприємства й складається щонайменше у двох примірниках: один передається одержувачу, другий залишається у постачальника. У накладній обов'язково зазначаються найменування продукції, номенклатурний номер, одиниця виміру, кількість, ціна та сума за кожним видом і сортом.

У випадках, коли продукцію на складі підприємства отримує представник покупця, обов'язковою є наявність довіреності на отримання цінностей. У ній фіксуються строк її дії, реквізити підприємства-покупця, кількість і вид продукції, паспортні дані уповноваженої особи, а також її підпис, завірений керівником, головним бухгалтером і печаткою покупця. За умови довготривалих господарських зв'язків може оформлюватися довгострокова довіреність, але не більше ніж на три місяці, із зазначенням посадових осіб, уповноважених на отримання продукції.

Як платник податку на додану вартість, підприємство при здійсненні реалізації складає податкову накладну, у якій зазначаються дата виписки, порядковий номер, найменування та індивідуальні податкові номери продавця і покупця, умови продажу та форма розрахунків. Податкова накладна передається покупцю лише у випадку, якщо він є зареєстрованим платником ПДВ; якщо ж покупець не має такого статусу, податкова накладна йому не видається.

Надходження грошових коштів від реалізації продукції у касу оформлюється прибутковими касовими ордерами. Якщо гроші надходять від фізичних осіб, господарство обов'язково видає квитанцію, завірену підписами головного бухгалтера та касира, а також печаткою підприємства. У випадку

зарахування виручки безпосередньо на поточний рахунок використовується виписка банку, яка є підтвердженням надходження коштів на рахунок підприємства в АТ КБ «Приватбанк». Таким чином, система документального забезпечення процесу реалізації на підприємстві охоплює всі етапи руху продукції та грошових коштів – від укладення договору до відображення виручки у бухгалтерському обліку, що гарантує достовірність даних про доходи та формування прибутку підприємства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Документальне оформлення операцій з реалізації на підприємстві

Етап операції	Зміст господарської операції	Основні документи	Приклад
Укладання договору	Визначення обсягів, ціни, строків поставки, порядку розрахунків	Договір купівлі-продажу (замовлення, угода)	Контракт на продаж 100 т пшениці за ціною 6 500 грн/т із постачанням у вересні
Відвантаження продукції	Передача продукції покупцю, списання у постачальника, оприбуткування у покупця	Товарно-транспортна накладна, накладна на відпуск ТМЦ	Відпуск 20 т соняшнику зі складу господарства до м. Полтава
Отримання продукції представником покупця	Підтвердження повноважень особи на отримання	Довіреність на отримання цінностей	Довіреність представника ТОВ «Агро-Трейд» на 3 місяці для отримання зерна
Податкові зобов'язання	Виникнення зобов'язань з ПДВ при реалізації	Податкова накладна	Складання податкової накладної на постачання 50 т кукурудзи з ПДВ 20 %
Надходження виручки в касу	Оплата за продукцію готівкою	Прибутковий касовий ордер (ф. № КО-1), квитанція	Оплата фізичною особою за 2 т ячменю з видачею квитанції
Надходження виручки на рахунок	Оплата за продукцію безготівково	Виписка банку	Перерахування 650 000 грн на поточний рахунок у Приватбанку за партію зерна

Для узагальнення інформації про доходи від реалізації сільськогосподарської продукції на підприємстві використовується рахунок 70

«Доходи від реалізації». Аналітичний облік ведеться за видами продукції (зернові, технічні культури, продукція тваринництва тощо), що дозволяє деталізувати структуру доходів та оцінювати їх рентабельність.

Нижче наведено приклад відображення у журналі господарських операцій реалізації зернових культур господарством у звітному періоді.

Таблиця 2.4

Кореспонденція рахунків з обліку доходів від реалізації продукції підприємства

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Нараховано дохід від реалізації 50 т кукурудзи за ціною 6 200 грн/т	377	701.1	310 000
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ (14 %)	701.1	641.1	38 088,10
Списано собівартість реалізованої кукурудзи (4 200 грн/т)	901.1	271.1	210 000
Отримано оплату від покупця на поточний рахунок (Приватбанк)	311	377	310 000
Віднесено на фінансовий результат дохід від реалізації кукурудзи	701.1	79	271 911,89
Віднесено на фінансовий результат собівартість реалізованої кукурудзи	79	901.1	210 000

Аналогічні проведення застосовуються при реалізації іншої продукції. Наприклад, реалізація 30 т соняшнику за ціною 14 000 грн/т забезпечила господарству дохід у сумі 420 000 грн (без ПДВ), при собівартості 10 500 грн/т, що дозволило отримати чистий фінансовий результат від цієї операції на рівні 105 000 грн.

На підприємстві поряд із виробничою діяльністю здійснюється надання платних послуг населенню, серед яких найбільш поширеною є оранка земельних ділянок. Такі операції мають важливе значення для диверсифікації джерел доходів господарства та забезпечення додаткових фінансових надходжень. Їх виконання ґрунтується на укладених договорах із фізичними особами, що гарантує юридичну правомірність угод, а факт надання послуг підтверджується актами виконаних робіт. В обліковій системі доходи від реалізації послуг узагальнюються на рахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і

послуг», що забезпечує чітке відокремлення цих надходжень від інших видів доходів підприємства та створює умови для прозорого формування фінансових результатів. Для ілюстрації наведемо порядок відображення таких операцій в обліку у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Відображення в обліку операцій з реалізації послуг оранки

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Нараховано дохід від надання послуг оранки 10 га землі за ціною 2 000 грн/га	377	703	20 000
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ (20 %)	703	641.1	3 333,33
Списано собівартість виконаних робіт (паливо, зарплата тракториста, амортизація техніки)	903	231	12 500
Отримано оплату від населення готівкою, оприбутковано в касу	301	377	20 000
Віднесено на фінансовий результат дохід від надання послуг	703	79	16 666,67
Віднесено на фінансовий результат собівартість робіт	79	903	12 500

На підприємстві наявний автотранспортний парк, який, окрім забезпечення власних виробничих потреб, використовується для надання платних транспортних послуг іншим господарюючим суб'єктам і населенню. Такі послуги оформлюються договором перевезення, товарно-транспортною накладною та актом виконаних робіт.

Таблиця 2.6

Відображення в обліку операцій з надання транспортних послуг

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Нараховано дохід від надання послуг з перевезення 50 т зерна (5 рейсів) за ціною 2 400 грн/рейс	377	703	12 000
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ (20 %)	703	641.1	2 000
Списано собівартість транспортних послуг (паливо, оплата праці водія, амортизація авто)	903	231	7 800
Отримано оплату від замовника безготівково (на рахунок у Приватбанку)	311	377	12 000
Віднесено на фінансовий результат дохід від реалізації транспортних послуг	703	79	10 000
Віднесено на фінансовий результат собівартість наданих послуг	79	903	7 800

Формування прибутку на підприємстві здійснюється за рахунок кількох напрямів діяльності, що відображають специфіку господарювання та

дозволяють ефективно поєднувати виробничу і сервісну складові. Основним джерелом, безумовно, є реалізація сільськогосподарської продукції, яка забезпечує найбільшу частку доходів та створює основу для фінансової стабільності підприємства. Водночас важливим є і надання робіт та послуг населенню, що виступає додатковим джерелом надходжень, сприяє диверсифікації діяльності та підвищує рівень завантаженості техніки й трудових ресурсів.

Для наочності узагальнимо основні напрями формування доходів і прибутку у вигляді табл. 2.7, що відображає приклади конкретних операцій, їх облікове відображення та кінцевий фінансовий результат.

Таблиця 2.7

Доходи від реалізації продукції, робіт і послуг на підприємстві

Напрямок діяльності	Приклад операції	Дт	Кт	Сума, грн	Чистий фінрезультат
Реалізація продукції	Продаж зерна озимої пшениці	701 791	791 441	307 200	68 473,68
Реалізація робіт	Надання послуг з оранки земельної ділянки	703 791	791 441	27 000	8 400
Реалізація послуг	Транспортні послуги з перевезення зерна	703 791	791 441	12 000	2 200

Як видно з табл. 2.7, найбільшу частку доходів на підприємстві формує реалізація продукції рослинництва. Водночас послуги з оранки та перевезення створюють додаткові джерела прибутку, підвищуючи фінансову гнучкість підприємства та диверсифікуючи ризики, пов'язані з урожайністю і коливаннями цін на аграрному ринку.

У структурі фінансових результатів підприємства важливе місце займають інші операційні доходи, які обліковуються на рахунку 71 «Інший операційний дохід». Особливе значення має субрахунок 719, де відображаються доходи, що не пов'язані безпосередньо з реалізацією продукції, проте забезпечують додаткове надходження ресурсів. До них належать орендна плата за надану в користування техніку, надходження від реалізації вторинної сировини (наприклад, металобрухту чи тари), списання кредиторської

заборгованості зі строком позовної давності, що минув, а також інші неперіодичні доходи. Такі надходження підвищують фінансову стійкість підприємства, дозволяють покривати частину витрат і формують резерв для інвестицій у модернізацію матеріально-технічної бази.

Таблиця 2.8

Відображення інших операційних доходів на підприємстві

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн	Коментар
Надходження орендної плати за наданий в користування трактор	311	719	18 000	Договір оренди з місцевим фермером на 3 місяці
Реалізація вторинної сировини (металобрухт, тара)	377	719	7 200	Виручка від продажу непотрібного обладнання
Списання кредиторської заборгованості зі строком позовної давності, що минув	685	719	4 500	Заборгованість за паливо, що не була пред'явлена до оплати
Отримані штрафи, пені та неустойки від контрагентів	311	719	2 800	За прострочення строків розрахунків покупцем
Інші операційні доходи (наприклад, страхове відшкодування)	311	719	9 000	Компенсація від страхової компанії за пошкодження складу

Для обліку й узагальнення інформації про фінансові результати підприємства від звичайної діяльності призначено рахунок 79 «Фінансові результати» (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Формування даних на рахунку 79 «Фінансові результати» підприємства

Фінансові результати діяльності підприємства є підсумковим показником

його господарської ефективності та визначаються через співставлення доходів і витрат за всіма видами діяльності. Їх узагальнення здійснюється на рахунках класу 7 «Доходи» та класу 9 «Витрати», після чого інформація переноситься на рахунок 79. Порядок визначення фінансового результату включає кілька послідовних етапів: формування валового прибутку як різниці між чистим доходом від реалізації та собівартістю продукції; визначення результату від операційної діяльності шляхом додавання інших операційних доходів і віднімання адміністративних та збутових витрат; формування результату до оподаткування, з урахуванням фінансових доходів і витрат; визначення чистого прибутку після сплати податку на прибуток. Таким чином, у табл. 2.9 представлено алгоритм визначення в обліку фінансового результату: від формування доходів і собівартості до вирахування адміністративних, операційних та інших витрат. У підсумку отримується чистий прибуток, який є основою для подальшого розподілу й використання.

Таблиця 2.9

**Кореспонденція рахунків з обліку фінансових результатів
підприємства**

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, тис. грн
Віднесено на фінансові результати дохід від реалізації зерна озимої пшениці, кукурудзи та соняшнику	701 (701.1 + 701.3)	79	25 860,0
Віднесено на фінансові результати собівартість реалізованої продукції (пшениця, кукурудза, соняшник)	79	901 (901.1 + 901.3)	21 540,0
Віднесено на фінансові результати витрати, пов'язані з реалізацією продукції (транспортні, зберігання, маркетинг)	79	93	1 240,0
Віднесено на фінансові результати інші операційні доходи (оренда техніки, реалізація вторсировини)	719	79	820,0
Віднесено на фінансові результати адміністративні та інші витрати операційної діяльності	79	92, 949	1 780,0
Віднесено на фінансові результати інші витрати, понесені у звітному періоді (страхові відрахування, штрафи)	79	97	55,0
Віднесено на фінансові результати дохід від звичайної діяльності (державна підтримка, дотації)	74	79	360,0
Відображено суму чистого прибутку звітного	79	441	2 425,0

періоду підприємства			
----------------------	--	--	--

Важливим елементом інформаційного забезпечення управління фінансовими результатами підприємства є складання фінансової звітності, яка відображає підсумкові дані про доходи, витрати та прибуток підприємства. Основною формою звітності в даному випадку виступає Звіт про фінансові результати (форма № 2-м), що складається за спрощеною методикою, передбаченою для суб'єктів малого підприємництва. Звіт забезпечує прозорість і повноту відображення результатів діяльності, оскільки узагальнює дані синтетичного та аналітичного обліку за рахунками сьомого та дев'ятого класів.

Взаємозв'язок між Планом рахунків та статтями звіту має важливе значення, адже саме він дозволяє трансформувати поточні облікові дані у підсумкові показники. Для прикладу, дохід від реалізації продукції за рахунком 70 відображається у рядку 2000, інший операційний дохід за рахунком 71 - у рядку 2120, а витрати за рахунками 90, 92, 93, 94 та 97 узагальнюються у відповідних статтях розділу витрат. На завершальному етапі визначається чистий фінансовий результат, який у Звіті фіксується через рахунок 79 та списується на рахунок 441 «Прибуток нерозподілений».

Не менш важливим є використання сучасних програмних засобів для підготовки та подання фінансової звітності. На підприємстві застосовується програмний продукт «М.Е.Дос», що забезпечує створення, обробку, збереження та передачу фінансової інформації у контролюючі органи засобами електронного зв'язку. Модуль «Реєстр звітів» дозволяє оперативно формувати як форму № 1-м «Баланс», так і форму № 2-м «Звіт про фінансові результати», забезпечуючи їхню достовірність та відповідність вимогам чинного законодавства.

Таким чином, на підприємстві синтетичний та аналітичний облік доходів, витрат і фінансових результатів ведеться належним чином, що створює підґрунтя для формування якісної фінансової звітності. Правильність і своєчасність записів на рахунках забезпечує накопичення інформації,

необхідної як для управлінських рішень, так і для складання фінансової та статистичної звітності. Звіт про фінансові результати підприємства акумулює відомості про доходи, витрати, прибутки й збитки від усіх видів діяльності, наводячи їх наростаючим підсумком з початку року, що дає можливість оцінити реальний фінансовий стан та перспективи розвитку господарства.

2.3. Податкові аспекти обліку формування та використання прибутку підприємства

У сучасних умовах податкове навантаження формується комплексом податків і зборів (податок на додану вартість, податок на землю, екологічний податок), що прямо або опосередковано впливають на чистий фінансовий результат. Податкові аспекти формування та використання прибутку необхідно розглядати як комплексне явище, яке поєднує фіскальну функцію держави та потреби підприємства у збереженні достатнього рівня ресурсів для розвитку. Від ефективності організації податкового обліку залежить не лише своєчасність і точність розрахунків з бюджетом, а й здатність підприємства забезпечувати фінансову стійкість та підвищувати конкурентоспроможність.

Фермерське господарство здійснює податковий облік відповідно до вимог чинного податкового законодавства України, базовим нормативним актом якого є Податковий кодекс України. Господарство виступає платником як загальнодержавних податків (зокрема податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб, військового збору тощо), так і місцевих платежів (єдиного податку для сільськогосподарських товаровиробників, плати за землю та інших).

Для забезпечення достовірності та своєчасності розрахунків з бюджетом на підприємстві організовано окремий податковий облік, що передбачає систематизацію інформації про базу оподаткування, коректне відображення

податкових різниць та визначення показників для складання усіх форм податкової звітності. Такий підхід дозволяє інтегрувати дані бухгалтерського і податкового обліку, уникати розбіжностей між фінансовими та податковими результатами та забезпечувати прозорість у взаємовідносинах з контролюючими органами.

Таблиця 2.10

Основні податки та збори, що сплачуються підприємством

Вид податку / збору	База оподаткування	Ставка	Особливості обліку
Податок на додану вартість (ПДВ)	Обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг	20 % (для більшості операцій), 14 % (для окремих видів с/г продукції)	Відображається на рахунку 641; податкові зобов'язання формуються за першою подією (відвантаження чи оплата)
Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)	Оподатковуваний дохід працівників	18 %	Утримується із заробітної плати; облік ведеться через рахунки 661 «Розрахунки з оплати праці» та 64 «Розрахунки за податками»
Військовий збір	Оподатковуваний дохід працівників	5 %	Сплачується разом із ПДФО; контроль правильності забезпечується через систему нарахувань зарплати
Єдиний соціальний внесок (ЄСВ)	Фонд оплати праці	22 %	Нараховується на заробітну плату; не входить до складу податків, але є обов'язковим платежем; відображається на рахунку 65
Єдиний податок 4 групи	Площа сільськогосподарських угідь	0,95 % нормативної грошової оцінки землі	Використовується як альтернатива податку на прибуток для агровиробників; сплачується щоквартально
Плата за землю (земельний податок, орендна плата)	Площа земельних ділянок (не сільськогосподарського призначення, земля під адмінбудівлею, складом)	0,3 % від нормативної грошової оцінки	Відображається на рахунку 92 «Адміністративні витрати»; для орендованих земель – згідно з договорами оренди
Екологічний податок	Обсяг викидів, відходів	Залежно від нормативів	Має обмежений характер; у с/г підприємств застосовується рідше, але облік передбачено на рахунку 91, 92, 94 залежно від виду витрат

На підприємстві основним податком, тісно пов'язаним із процесом

формування прибутку, є податок на додану вартість, адже саме реалізація продукції та наданих послуг є головним джерелом доходу. У господарстві застосовуються дві ставки оподаткування: 14 % - для окремих видів сільськогосподарської продукції (зернові, технічні культури) та 20 % - для інших операцій, зокрема надання послуг транспортування чи виконання робіт.

У табл. 2.11 наведено приклад Журналу реєстрації господарських операцій із реалізації продукції, де відображено послідовність формування податкових зобов'язань залежно від об'єкта продажу. Для кожної операції зазначаються первинні документи, база оподаткування, сума ПДВ та кореспонденція рахунків. Такий підхід дозволяє узагальнити інформацію за різними видами діяльності, забезпечити контроль за нарахуванням податкових зобов'язань і своєчасне складання податкової звітності.

Таблиця 2.11

**Журнал реєстрації господарських операцій з реалізації продукції
підприємства із нарахуванням ПДВ**

Зміст господарської операції	Первинний документ	Ставка ПДВ	Сума з ПДВ, грн	Сума ПДВ, грн	Кореспонденція рахунків
Реалізація 15 т пшениці озимої за ціною 8 000 грн/т	Договір, ТТН, податкова накладна	14 %	120000	14736,84	Дт 361 – Кт 701.1; Дт 701.1 – Кт 641.1
Реалізація 10 т кукурудзи за ціною 7 500 грн/т	Договір, ТТН, податкова накладна	14 %	75000	9 210,53	Дт 361 – Кт 701.2; Дт 701.2 – Кт 641.1
Реалізація 5 т насіння соняшнику за ціною 22400 грн/т	Договір, ТТН, податкова накладна	14 %	112000	16 505,26	Дт 361 – Кт 701.3; Дт 701.3 – Кт 641.1
Реалізація послуг із транспортування продукції	Акт виконаних робіт, податкова накладна	20 %	24 000	4 000	Дт 361 – Кт 703; Дт 703 – Кт 641.1
Реалізація послуг із оранки земельної ділянки (населенню)	Акт виконаних робіт, податкова накладна	20 %	36 000	6 000	Дт 361 – Кт 703; Дт 703 – Кт 641.1

Журнал ілюструє, як підприємство одночасно здійснює операції, що підлягають оподаткуванню ПДВ за різними ставками - 14 % (переважно для

сільськогосподарської продукції) та 20 % (для послуг). Це не лише показує порядок документування, а й дає можливість простежити різницю у податкових зобов'язаннях залежно від об'єкта реалізації.

Податкові зобов'язання з податку на додану вартість на підприємстві формуються на підставі первинних документів - договорів, товарно-транспортних накладних, актів виконаних робіт та податкових накладних. Визначальним моментом для їх виникнення є перша подія: або дата зарахування коштів від покупців, або дата фактичного відвантаження продукції чи надання послуг.

Усі операції з реалізації зернових культур, насіння соняшнику, а також послуг із транспортування та обробітку землі підлягають відображенню у податковій звітності та включаються до декларації з ПДВ.

Для систематизації таких операцій у господарстві ведеться Реєстр податкових накладних – табл. 2.12, що забезпечує узгодженість бухгалтерського і податкового обліку та контроль за правильністю формування податкових зобов'язань.

Таблиця 2.12

Порядок формування Реєстру податкових накладних (розділ І. Податкові зобов'язання)

№ з/п	Покупець (ІПН або умовний ІПН)	Податкова накладна	Обсяг постачання (без ПДВ), грн	Сума ПДВ (14 %)	Сума ПДВ (20 %)	Примітка (вид операції)
1	3054879621	01.08.2023 №0001	105 263,16	14736,84	—	Реалізація пшениці (14 %)
2	2896045312	03.08.2023 №0002	65 789,47	9 210,53	—	Реалізація кукурудзи (14 %)
3	3748596201	06.08.2023 №0003	95 494,74	16 505,26	—	Реалізація насіння соняшнику (14 %)
4	4658097320	09.08.2023 №0004	20 000	—	4 000	Послуги транспортування (20 %)
5	5012397645	15.08.2023 №0005	30 000	—	6 000	Послуги оранки (20 %)

Усього за звітний період:

Обсяг постачання (без ПДВ): 316 547,37 грн.

Сума ПДВ (14 %): 40 452,63 грн.

Сума ПДВ (20 %): 10 000 грн.

Загальне податкове зобов'язання: 50452,63 грн

Аналіз структури податкових зобов'язань підприємства свідчить, що провідне місце займають операції, оподатковувані за ставкою 14 %, адже основний дохід господарства формується від реалізації зернових культур і насіння соняшнику. Операції, що підлягають оподаткуванню за ставкою 20 %, мають допоміжний характер і пов'язані переважно з наданням послуг транспортування та обробітку землі. Така структура податкових зобов'язань відповідає специфіці сільськогосподарської діяльності й підтверджує, що основний податковий тягар формується саме за рахунок реалізації сільгосппродукції.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Одним із ключових інструментів оцінки реальної конкурентоспроможності фермерського господарства є аналіз його фінансового стану. Такий аналіз є необхідним у будь-яких умовах, адже навіть прибуткове сільськогосподарське підприємство неможливо ефективно управляти без системного дослідження доходів і витрат. В умовах воєнного стану та економічної нестабільності потреба у фінансовому аналізі набуває ще більшої актуальності, оскільки він дозволяє не лише оцінити наявні результати, але й прогнозувати перспективи розвитку.

Фінансовий аналіз виступає методом оцінки та прогнозування фінансового стану підприємства, його зміст визначається предметом дослідження, цілями та завданнями. Для підприємства основною метою фінансового аналізу є формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень, які значною мірою залежать від достовірних фактичних і прогнозних даних про доходи, витрати та фінансові результати.

Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства у дослідженні здійснюється з використанням фінансової та статистичної звітності за 2022–2024 рр., що дозволяє простежити динаміку змін у діяльності господарства та оцінити його сильні й слабкі сторони.

Важливою складовою загальної оцінки фінансового стану є аналіз майнового стану підприємства. Він дає можливість оцінити склад, структуру та розміщення активів підприємства, а також відстежити їх динаміку у часі. Такий аналіз проводиться на основі даних табл. 3.1, що узагальнює інформацію про

активи господарства за досліджуваний період.

Таблиця 3.1

Динаміка та структура майна підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року)

Види активів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Майно – всього	27862,1	100	28261,2	100	30289,7	100	+2427,6	+8,7
1. Необоротні активи	12218	43,9	10660,6	37,7	6319,4	20,9	-5898,6	-48,3
1.1. Основні засоби	12218	43,9	10660,6	37,7	6319,4	20,9	-5898,6	-48,3
2. Оборотні активи	15644,1	56,1	17413,6	61,6	23970,3	79,1	+8326,2	+53,2
2.1. Запаси	7250,5	26,0	2213,4	7,8	12024	39,7	+4773,5	+65,8
2.1.1. Виробничі запаси	-	-	587,9	2,1	3506,8	11,6	+3506,8	X
2.1.2. Готова продукція	7250,5	26,0	1625,5	5,8	8517,2	28,1	+1266,7	+17,5
2.2. Поточні біологічні активи	2551,5	9,2	11002	38,9	6292,8	20,8	+3741,3	У 2,5 р.
2.3. Поточна дебіторська заборгованість	4066,8	14,6	2878,9	10,2	3058,4	10,1	-1008,4	-24,8
2.4. Грошові кошти	1514,2	5,4	1319,3	4,7	2595,1	8,6	+1080,9	+71,4
2.5. Витрати майбутніх періодів	261,1	0,9	-	-	-	-	-261,1	-100
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	-	187	0,7	-	-	x	X

Аналіз динаміки та структури майна підприємства за 2022–2024 рр. свідчить про зростання загального обсягу активів із 27 862,1 тис. грн у 2022 р. до 30 289,7 тис. грн у 2024 р., тобто на 2 427,6 тис. грн або 8,7 %. Це вказує на розширення ресурсного потенціалу господарства, хоча зміни у структурі

активів є досить суттєвими та неоднозначними.

У складі необоротних активів простежується чітка тенденція до зменшення: їхня частка скоротилася з 43,9 % у 2022 р. до 20,9 % у 2024 р., а сума – на 5 898,6 тис. грн (–48,3 %). Це пояснюється передусім скороченням вартості основних засобів, що може бути наслідком як їхнього фізичного зносу, так і відсутності активної інвестиційної політики у сфері відновлення матеріально-технічної бази. Така динаміка свідчить про зниження виробничого потенціалу, що у довгостроковій перспективі може негативно вплинути на конкурентоспроможність підприємства.

Водночас спостерігається стійке зростання оборотних активів, які збільшилися на 8 326,2 тис. грн (+53,2 %) і у 2024 р. сформували 79,1 % усього майна. Найбільший приріст відбувся за рахунок запасів, обсяг яких зріс майже вдвічі (+65,8 %), досягнувши 12 024 тис. грн. При цьому структура запасів змінилася: у 2022 р. переважала готова продукція (7 250,5 тис. грн), тоді як у 2024 р. значно збільшилися виробничі запаси (3 506,8 тис. грн), що вказує на підготовку до майбутніх виробничих циклів. Цікавою є динаміка поточних біологічних активів: у 2023 р. їхня вартість зросла у 4,3 раза (до 11 002 тис. грн), що свідчить про активний розвиток рослинництва, проте у 2024 р. показник скоротився до 6 292,8 тис. грн. Попри зменшення, значення залишається суттєвим і характеризує стратегічну орієнтацію підприємства на біологічні активи як важливий ресурс.

Поточна дебіторська заборгованість протягом періоду знизилася на 1 008,4 тис. грн (–24,8 %), що є позитивною тенденцією, адже свідчить про підвищення дисципліни розрахунків і зменшення ризику неповернення коштів. Одночасно спостерігається зростання обсягу грошових коштів на 71,4 % (з 1 514,2 тис. грн до 2 595,1 тис. грн), що підвищує ліквідність господарства. Негативною тенденцією є повне зникнення з балансу витрат майбутніх періодів, які у 2022 р. становили 261,1 тис. грн, але вже у 2023–2024 рр. відсутні. Це може свідчити про скорочення інвестиційної діяльності або зміну

підходів до обліку.

Загалом аналіз динаміки майна підприємства демонструє позитивну тенденцію до зростання активів, проте за рахунок значного збільшення оборотних активів при одночасному скороченні необоротних. Це з одного боку підвищує гнучкість і ліквідність підприємства, а з іншого – знижує інвестиційну основу для довгострокового розвитку.

Важливим елементом аналізу фінансового стану є дослідження стану розрахунків із контрагентами, зокрема динаміки та структури дебіторської заборгованості. Її величина та склад безпосередньо впливають на ліквідність підприємства, оборотність оборотних активів та фінансову стабільність у цілому. Для підприємства аналіз дебіторської заборгованості дає можливість оцінити якість управління розрахунками з покупцями й замовниками, своєчасність виконання ними своїх зобов'язань, а також виявити ризики, пов'язані з неповерненням коштів. У табл. 3.2 наведено динаміку та структуру дебіторської заборгованості підприємства за 2022–2024 рр., що дозволяє простежити зміни в її складі та оцінити ефективність управління цим видом активів.

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості
підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	4065,3	100	2598,1	90,2	3054,1	99,9	-1011,2	-24,9
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
З бюджетом	1,5	0,0	280,8	9,8	4,3	0,1	+2,8	У 2,9 р.
Всього	4066,8	100	2878,9	100	3058,4	100	-1008,4	-24,8

Дані табл. 3.2 свідчать, що на підприємства протягом 2022–2024 рр.

відбулися помітні зміни у структурі дебіторської заборгованості. Основна її частка припадає на розрахунки за відвантажену продукцію, що є типовим для сільськогосподарських підприємств. У 2022 р. вона становила 4065,3 тис. грн або 100 % від загальної суми, тоді як у 2023 р. скоротилася до 2598,1 тис. грн (90,2 %), що може свідчити про поліпшення дисципліни розрахунків із покупцями. Проте вже у 2024 р. показник знову зріс до 3054,1 тис. грн (99,9 %), що підтверджує залежність господарства від своєчасності оплат з боку контрагентів. Водночас у 2023 р. у структурі дебіторської заборгованості з'явилася нова складова – заборгованість за розрахунками з бюджетом (280,8 тис. грн або 9,8 %), яка у 2024 р. майже повністю була ліквідована й становила лише 4,3 тис. грн. Це свідчить про певні тимчасові труднощі у взаємодії підприємства з бюджетом, але й про здатність до їх швидкого подолання.

У підсумку загальна сума дебіторської заборгованості у 2024 р. зменшилася порівняно з 2022 р. на 1008,4 тис. грн, або на 24,8 %. Таке скорочення можна розцінювати позитивно, адже воно знижує ризик неповернення коштів та підвищує рівень платоспроможності й фінансової стійкості підприємства.

Аналіз фінансової стійкості господарства потребує дослідження не лише активів, а й структури капіталу, яким ці активи сформовані. Джерела фінансування діяльності підприємства відображають ступінь його автономності, рівень залучення позикових ресурсів та можливості для інвестиційного розвитку. Для підприємства ключовим є співвідношення власного й позикового капіталу, адже воно визначає залежність господарства від зовнішніх кредиторів і водночас — фінансову незалежність.

У табл. 3.3 подано динаміку та структуру джерел формування капіталу підприємства за 2022–2024 рр., що дозволяє простежити зміни у фінансуванні активів і визначити тенденції у забезпеченні фінансової стійкості підприємства.

Аналіз структури джерел формування капіталу підприємства свідчить про збереження достатньо високого рівня фінансової автономії протягом 2022–2024

пр. Загальна величина капіталу зросла на 2 427,6 тис. грн, або на 8,7 %, що відбулося переважно завдяки збільшенню власного капіталу. Його частка в загальній структурі пасивів у 2022 р. становила 73,2 %, у 2023 р. зросла до 79,1 %, а у 2024 р. склала 76,3 %. Це свідчить про формування активів підприємства переважно за рахунок власних ресурсів, що підвищує стійкість і знижує залежність від кредиторів.

Таблиця 3.3

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
підприємства за 2022 – 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	27862,1	100	28261,2	100	30289,7	100	+2427,6	+8,7
1. Власний капітал	20390,4	73,2	22354	79,1	23109,9	76,3	+2719,5	+13,3
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	1	0,0	1	0,0	1	0,0	-	x
1.2. Нерозподілений прибуток	20389,4	73,2	22353	79,1	23108,9	76,3	+2719,5	+13,3
2. Зобов'язання і забезпечення	7471,7	26,8	5907,2	20,9	7179,8	23,7	-291,9	-3,9
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	7471,7	26,8	5907,2	20,9	7179,8	23,7	-291,9	-3,9
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	65,9	0,2	9,6	0,0	115,1	0,4	+49,2	+74,7

Ключовим елементом власного капіталу є нерозподілений прибуток, який за три роки зріс на 2 719,5 тис. грн (+13,3 %). Це підтверджує здатність господарства генерувати прибуткові результати та використовувати їх для самофінансування розвитку. Зареєстрований пайовий капітал залишався незмінним і складав символічну величину - 1 тис. грн, що характерно для фермерських господарств сімейного типу.

Загалом структура капіталу підприємства характеризується стабільним зростанням власних ресурсів і контрольованим рівнем зобов'язань. Така динаміка свідчить про фінансову незалежність господарства, наявність внутрішніх резервів для інвестування та здатність забезпечувати господарську діяльність без критичної залежності від зовнішніх джерел.

Аналіз зобов'язань та забезпечень підприємства - табл. 3.4 - свідчить про їх відносно невеликий обсяг у загальній структурі пасивів, що підтверджує низьку залежність господарства від кредиторів та зовнішніх фінансових джерел.

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень
підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види зобов'язань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1.Поточні зобов'язання, в т.ч. за:								
розрахунками з бюджетом	65,9	100	9,6	100	115,1	100	+49,2	+74,7
Розрахунками зі страхування	-	-	-	-	2,2	1,9	+2,2	X
Розрахунками оплати праці	-	-	-	-	6,2	5,4	+6,2	X
Всього:	65,9	100	9,6	100	115,1	100	+49,2	+74,7

Протягом 2022–2024 рр. їхня величина коливалася в межах 5,9–7,5 млн грн, що становило від 20,9 % до 26,8 % у структурі капіталу.

Найбільшу питому вагу серед зобов'язань мають поточні зобов'язання, зокрема кредиторська заборгованість. У 2022 р. вона становила 65,9 тис. грн, у 2023 р. скоротилася до 9,6 тис. грн, а в 2024 р. зросла до 115,1 тис. грн. Така динаміка пояснюється сезонними коливаннями фінансових потреб, а також особливостями розрахунків з контрагентами у сфері постачання та реалізації продукції.

Загалом, зобов'язання і забезпечення залишаються на контрольованому рівні, що свідчить про ефективне управління борговим навантаженням. Це створює передумови для збереження фінансової стабільності та стійкості підприємства навіть за умов нестабільності зовнішнього середовища.

Для оцінки ліквідності підприємства важливим є аналіз структури його активів, адже саме вони визначають можливість швидкого перетворення ресурсів у грошові кошти для виконання зобов'язань. Вивчення динаміки активів підприємства дозволяє простежити зміни у співвідношенні високо-, середньо- та низьколіквідних елементів, оцінити їхній вплив на фінансову стійкість і платоспроможність господарства. З огляду на це у табл. 3.5 наведено склад і структуру активів фермерського господарства за 2022–2024 рр.

Таблиця 3.5

**Динаміка та структура активів для визначення ліквідності
підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року)**

Види А та П для визначення ліквідності балансу	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1. А1	1514	5,4	1319	4,7	2595	9,1	+1081	+71,
2. А2	4067	14,6	2879	10,3	3058	10,1	-1008	-24,8
3. А3	9802	35,2	13215	47,0	18137	59,9	+8515	+86,9
4. А4	12479	44,8	10661	38,0	6319	20,9	-6160	-49,4
Разом	27862	100	28074	100	30290	100	+2428	+8,7
1. П1	89	0,3	10	0,0	291	1,0	+202	У 3,3 р.
3. П3	7383	26,5	5898	20,9	6889	22,7	-494	-6,7
4. П4	20390	73,2	22354	79,1	23110	76,3	+2720	+13,3
Разом	27862	100	28261	100	30290	100	+2428	+8,7

Аналіз ліквідності активів і пасивів підприємства у 2022–2024 рр. свідчить про суттєві структурні зрушення у балансі підприємства. Найбільш ліквідні активи (А1) за досліджуваний період зросли на 71 %, що зумовлено накопиченням грошових коштів та їх еквівалентів, і це є позитивним сигналом для забезпечення поточних розрахунків. Швидко реалізовані активи (А2), навпаки, скоротилися майже на чверть, що пояснюється зменшенням

дебіторської заборгованості, проте це знижує ризики неповернення коштів і може вказувати на більш ефективну політику розрахунків із контрагентами.

Значне зростання відбулося у групі повільно реалізованих активів (A3): їх обсяг зріс на 86,9 %, що пов'язано зі збільшенням виробничих запасів та готової продукції. Це підвищує потенціал майбутніх доходів, але водночас збільшує частку малоліквідних ресурсів у структурі активів. Низьколіквідні активи (A4), представлені переважно основними засобами, скоротилися майже наполовину, що може свідчити як про вибуття частини техніки чи її знецінення, так і про недостатність інвестицій у відновлення матеріально-технічної бази.

У структурі пасивів відзначається збільшення найбільш термінових зобов'язань (П1) у понад 3 рази, що потребує достатнього рівня ліквідних активів для їх погашення. Водночас довгострокові та середньострокові зобов'язання (П3) скоротилися на 6,7 %, що знижує фінансові ризики господарства. Найбільшу частку у структурі капіталу стабільно займає власний капітал (П4), який зріс на 13,3 % і забезпечує основу фінансової автономії.

Загалом, аналіз ліквідності балансу підприємства свідчить про посилення короткострокової платоспроможності та зміщення акценту у структурі активів на більш мобільні ресурси. Разом із тим, зменшення необоротних активів вказує на потребу у модернізації основних засобів для підтримання довгострокової конкурентоспроможності підприємства.

Для комплексної оцінки платоспроможності підприємства проведено аналіз ліквідності балансу за 2022–2024 рр. Оцінка ліквідності ґрунтується на порівнянні груп активів, згрупованих за рівнем їх мобільності (A1 – найбільш ліквідні, A2 – швидкоореалізовані, A3 – повільноореалізовані, A4 – важкоореалізовані), з групами зобов'язань, які класифіковані за строками їх погашення (П1 – найбільш термінові, П2 – короткострокові, П3 – довгострокові, П4 – власний капітал).

Ключовим завданням такого порівняння є перевірка виконання умов абсолютної, поточної та перспективної ліквідності, що дозволяє визначити

здатність підприємства своєчасно виконувати зобов'язання перед кредиторами. Зокрема, для забезпечення абсолютної ліквідності повинна виконуватися умова $A1 \geq П1$, для поточної – $A1 + A2 \geq П1 + П2$, для перспективної – $A3 \geq П3$, а також загальне співвідношення активів і пасивів. Побудована таблиця 3.6 дає змогу простежити зміни у структурі ліквідності балансу підприємства у динаміці за три роки та визначити, наскільки стабільно підприємство забезпечує свої фінансові зобов'язання.

Таблиця 3.6

Оцінка ліквідності балансу підприємства за 2022 - 2024 рр., тис. грн

Умовні позначення	Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів	Роки		
		2022	2023	2024
A1-П1	Високоліквідних активів	1425	1310	2304
A2-П2	Середньоліквідних активів	-3316	-3019	-3830
A3-П3	Низьколіквідних активів	9802	13215	18317
	Разом	+7911	+11693	+16791

Дані табл. 3.6 свідчать про наявність позитивних тенденцій у забезпеченні ліквідності балансу підприємства. Так, надлишок високоліквідних активів ($A1 - П1$) упродовж аналізованого періоду зростає: якщо у 2022 р. він становив 1425 тис. грн, то у 2024 р. – вже 2304 тис. грн. Це свідчить про посилення здатності підприємства покривати найбільш термінові зобов'язання за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів.

Водночас показник середньоліквідних активів ($A2 - П2$) протягом усіх років залишався від'ємним (від -3316 тис. грн у 2022 р. до -3830 тис. грн у 2024 р.), що сигналізує про нестачу дебіторської заборгованості для покриття короткострокових зобов'язань. Це може створювати певні ризики у разі необхідності швидкої мобілізації коштів.

Позитивним є зростання надлишку низьколіквідних активів ($A3 - П3$): у 2022 р. – 9802 тис. грн, у 2023 р. – 13215 тис. грн, а у 2024 р. – 18317 тис. грн. Це вказує на стабільну можливість господарства забезпечувати довгострокові зобов'язання завдяки значному обсягу запасів та інших активів, які хоч і менш

мобільні, але формують основу фінансової стійкості.

У підсумку загальний надлишок платіжних засобів підприємства зріс із 7911 тис. грн у 2022 р. до 16791 тис. грн у 2024 р., що демонструє підвищення рівня ліквідності балансу та здатність підприємства своєчасно виконувати зобов’язання перед кредиторами. Таким чином, попри наявність проблем у середньостроковій перспективі, загальний фінансовий стан господарства можна оцінити як достатньо стійкий.

Аналіз фінансового стану підприємства передбачає оцінку ліквідності та платоспроможності як ключових характеристик його здатності своєчасно виконувати зобов’язання. Показники ліквідності демонструють співвідношення поточних активів і зобов’язань, визначають рівень фінансової гнучкості господарства, а також його можливість покривати борги в короткостроковій перспективі. Для підприємства проведені розрахунки дозволяють визначити динаміку коефіцієнтів покриття, швидкої та абсолютної ліквідності, а також оцінити рівень платоспроможності підприємства у 2022–2024 рр. Це дає можливість комплексно оцінити, наскільки ефективно господарство формує структуру своїх активів, чи достатньо їх для покриття короткострокових зобов’язань, і чи зберігається фінансова стабільність у динаміці.

Нижче у табл. 3.7 наведено ключові показники, які відображають здатність підприємства забезпечувати поточну платоспроможність та підтримувати ліквідність балансу на належному рівні.

Таблиця 3.7

Показники оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства за 2022 – 2024 рр.

Показники	Норматив-не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
		2022	2023	2024	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,203	0,223	0,361	+0,159
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	0,747	0,711	0,787	+0,040
Загальний коефіцієнт покриття	≥1,5	2,094	2,948	3,339	+1,245

Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства свідчить про достатньо стійке фінансове становище підприємства у 2022–2024 рр. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2022 р. становив 0,203, що лише перевищувало мінімальний норматив, однак у 2024 р. він зріс до 0,361. Це свідчить про посилення можливостей господарства оперативно покривати найтерміновіші зобов'язання за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів.

Проміжний коефіцієнт покриття коливався навколо нормативного рівня ($>0,7$): у 2022 р. – 0,747, у 2023 р. він дещо знизився до 0,711, проте в 2024 р. піднявся до 0,787, що свідчить про відновлення достатнього рівня фінансової гнучкості.

Важливим позитивним моментом є стабільне зростання загального коефіцієнта покриття: від 2,094 у 2022 р. до 3,339 у 2024 р., що значно перевищує норматив 1,5. Це підтверджує здатність підприємства покривати всі свої короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів.

Узагальнюючи результати, можна зробити висновок, що підприємство у 2022–2024 рр. демонструє поступове зміцнення платоспроможності та зростання рівня ліквідності. Підприємство не лише дотримується нормативних значень, але й перевищує їх, що формує надійне підґрунтя для стабільного розвитку та знижує фінансові ризики.

3.2. Аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства

Формування прибутку є основною метою діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, зокрема й фермерських господарств. Прибуток відображає кінцевий результат усіх господарських процесів, а його рівень формується під безпосереднім впливом доходів і витрат. Саме тому аналіз цих показників

виступає важливою передумовою прийняття управлінських рішень та визначення економічної стратегії підприємства.

Умови господарювання, що характеризуються конкуренцією, нестабільністю цін, зростанням витрат і ризиками воєнного часу, посилюють значення комплексного аналізу доходів і витрат. Від правильності оцінки цих показників залежить адекватність фінансової політики, можливість планування обсягів виробництва, цінової стратегії та забезпечення фінансової стійкості.

Доходи підприємства є основою формування фінансових ресурсів. Вони відображають обсяг реалізації продукції, робіт і послуг, а також інші надходження, що забезпечують грошові потоки господарства. Витрати ж характеризують вартість використаних ресурсів, понесених для отримання доходів. Їх співвідношення визначає кінцевий фінансовий результат – прибуток або збиток. Важливим є те, що не лише абсолютна величина доходів і витрат має значення, але й їхня структура та динаміка.

Теоретично взаємозв'язок між доходами, витратами та фінансовими результатами можна узагальнити у вигляді табл. 3.8, що підкреслює роль кожного елемента у формуванні прибутковості:

Таблиця 3.8

Взаємозв'язок доходів, витрат та фінансових результатів підприємства

Елемент	Сутність	Вплив на фінансові результати	Управлінське значення
Доходи	Грошове вираження надходжень від реалізації продукції, робіт, послуг, а також інших операцій	Чим вищі доходи при незмінному рівні витрат – тим більший прибуток	База для формування фінансових ресурсів; визначає можливість розвитку
Витрати	Сукупність ресурсів, використаних у виробництві й реалізації продукції	Зростання витрат без відповідного зростання доходів знижує прибуток	Потребують контролю та оптимізації для підвищення ефективності
Прибуток (збиток)	Різниця між доходами та витратами підприємства	Є інтегральним результатом діяльності	Служить індикатором фінансової стійкості та конкурентоспроможності

Таким чином, аналіз доходів, витрат та фінансових результатів на

підприємстві є базовим інструментом оцінки ефективності господарювання.

Аналіз доходів підприємства є вихідною точкою оцінки його фінансового стану, оскільки саме від обсягів та структури доходів безпосередньо залежить здатність формувати прибуток і забезпечувати розвиток господарства. Для підприємства ключовим джерелом доходів виступає реалізація сільськогосподарської продукції, зокрема зернових та олійних культур. Разом із цим певну частку формують інші операційні доходи – надходження від надання послуг, оренди техніки чи реалізації вторинної сировини.

Важливим аналітичним завданням є не лише оцінка абсолютного зростання доходів, а й вивчення їхньої структури, оскільки зміни в частках окремих джерел можуть свідчити про переорієнтацію господарства, появу нових можливостей чи посилення ризиків. У цьому контексті аналіз динаміки доходів підприємства за 2022–2024 рр. дозволяє простежити, як змінювались фінансові потоки господарства, та визначити основні напрями формування виручки.

Таблиця 3.9

**Динаміка, склад та структура доходів діяльності підприємства
за 2022– 2024 рр.**

Види доходів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. (+,-) до 2022 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсо- лютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	23453,8	99,9	32240	100	36474,3	96,1	+13020,5	+55,5
Дохід від іншої операційної діяльності	7	0,0	-	-	1499,7	3,9	+142,7	У 214,2 р.
Інші доходи	25	0,1	-	-	-	-	-25	-100
Усього	23485,8	100	32240	100	37974	100	+14488,2	+61,7

Аналіз динаміки доходів підприємства свідчить про їх стабільне зростання упродовж 2022–2024 рр. Загальний дохід збільшився з 23 485,8 тис.

грн у 2022 р. до 37 974,0 тис. грн у 2024 р., що становить приріст на 61,7 %. Така тенденція свідчить про поступове нарощування виробничого потенціалу та посилення ринкових позицій господарства.

Основним джерелом доходів залишається чистий дохід від основної операційної діяльності, частка якого у 2022–2023 рр. становила майже 100 %, а у 2024 р. – 96,1 %. Незважаючи на незначне зменшення питомої ваги, у абсолютному вимірі цей показник зріс на 13 020,5 тис. грн (+55,5 %), що є ключовим фактором формування фінансових результатів.

Важливою позитивною тенденцією стало зростання доходів від іншої операційної діяльності, які у 2024 р. склали 1 499,7 тис. грн проти 7,0 тис. грн у 2022 р. Їх питома вага досягла 3,9 %, що свідчить про диверсифікацію джерел надходжень, зокрема за рахунок надання послуг та інших господарських операцій.

Натомість у 2022 р. господарство мало інші доходи в сумі 25,0 тис. грн (0,1 %), які у наступні роки не відображалися, що пояснюється припиненням разових чи нехарактерних операцій.

Таким чином, зростання загального доходу підприємства забезпечується переважно розвитком основної діяльності, але водночас простежується позитивна тенденція диверсифікації за рахунок інших операційних доходів, що посилює фінансову стійкість підприємства.

Витрати є одним із ключових чинників формування фінансового результату, адже їх співвідношення з доходами визначає рівень рентабельності діяльності підприємства. Для підприємства аналіз витрат дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів, виявити тенденції зростання собівартості та визначити резерви оптимізації. Особливої уваги заслуговує вивчення структури витрат, оскільки саме від розподілу витрат між виробничими, адміністративними, збутовими та іншими статтями залежить можливість господарства формувати прибуток у довгостроковій перспективі.

Дані про динаміку та структуру витрат підприємства у 2022–2024 рр.

наведено у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

**Динаміка та структура витрат і відрахувань
підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Види витрат і відрахувань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	19763	92,5	29709,6	98,1	29553,2	100	+9790,2	+49,5
Інші операційні витрати	1571	7,4	566,8	1,9	-	-	-1571	-100
Інші витрати	33,1	0,2	-	-	-	-	-33,1	-100
Усього витрат	21367,1	100	30276,4	100	29553,2	100	+8186,1	+38,3

Аналіз витрат і відрахувань підприємства показує суттєві зміни у їх структурі протягом 2022–2024 рр. Загальна сума витрат зросла з 21 367,1 тис. грн у 2022 р. до 29 553,2 тис. грн у 2024 р., що становить приріст на 38,3 %. Це зростання безпосередньо пов'язане з нарощуванням обсягів виробництва та реалізації продукції.

Найбільшу питому вагу у структурі витрат займає собівартість реалізованої продукції, частка якої у 2024 р. досягла 100 % проти 92,5 % у 2022 р. У абсолютному вираженні цей показник зріс на 9 790,2 тис. грн (+49,5 %), що свідчить про підвищення матеріальних і трудових витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Водночас у структурі витрат спостерігається тенденція до скорочення та навіть повного зникнення окремих статей. Так, інші операційні витрати, які у 2022 р. становили 1 571,0 тис. грн (7,4 %), поступово зменшилися до 566,8 тис. грн у 2023 р., а у 2024 р. зовсім не відображалися. Подібна динаміка свідчить про оптимізацію допоміжних процесів або зміну підходів до класифікації витрат. Інші витрати, що у 2022 р. складала 33,1 тис. грн (0,2 %), також зникли

у наступних періодах.

Таким чином, структура витрат господарства за аналізований період стала більш зосередженою на основному виробництві, що вказує на посилення операційної орієнтації підприємства. З одного боку, це позитивно характеризує концентрацію ресурсів на ключових напрямках діяльності, з іншого – свідчить про зростання ризику залежності фінансових результатів від собівартості продукції.

Як видно з рис. 3.1, у 2022–2024 рр. доходи підприємства демонструють стабільне зростання – з 23 485,8 тис. грн до 37 974,0 тис. грн.

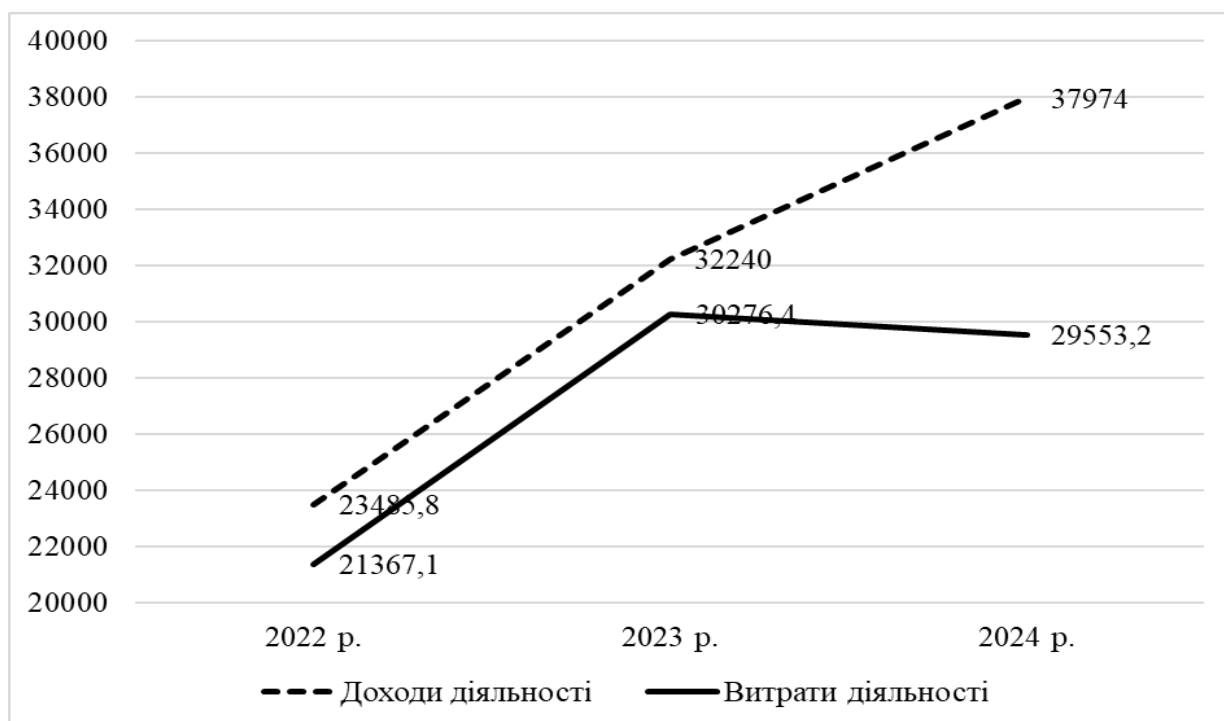

Рис. 3.1. Динаміка доходів та витрат підприємства за 2022-2024 рр.,
тис. грн

Водночас витрати також зростали, але у 2024 р. їх динаміка стабілізувалася і навіть дещо знизилася до 29 553,2 тис. грн після пікового рівня у 2023 р. Це свідчить про випереджаюче зростання доходів над витратами та формування позитивного фінансового результату, що зміцнює рентабельність і фінансову стійкість господарства.

Фінансовий результат є підсумковим показником ефективності

господарської діяльності, оскільки інтегрує вплив усіх доходів і витрат підприємства. Для підприємства аналіз динаміки прибутку дає змогу оцінити не лише масштаби зростання виручки, а й ефективність використання ресурсів, рівень собівартості продукції та раціональність витрат. Саме прибуток визначає можливості подальшого розвитку підприємства, його інвестиційну привабливість і здатність забезпечувати соціально-економічні потреби власників та працівників.

У структурі фінансових результатів важливим є співвідношення прибутку від операційної діяльності та чистого прибутку, адже це дає змогу оцінити внесок основної діяльності у формування кінцевих показників та вплив інших чинників – податків, фінансових витрат чи доходів від позареалізаційних операцій.

У табл. 3.11 наведено формування, склад і динаміку фінансових результатів підприємства за 2022–2024 рр., що дозволяє простежити основні тенденції зміни прибутковості господарства.

Таблиця 3.11

**Формування, структура та динаміка фінансових результатів
підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхи- лення 2024 р у % до 2022 р.
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис.грн	питома вага, %	
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	23454	х	32240	х	36474	х	155,5
Операційні витрати у тому числі:	21334	100,0	30276	100,0	29553	100,0	138,5
а) собівартість реалізованої про- дукції (товарів, робіт, послуг)	19763	92,6	29710	98,1	29553	100,0	149,5
б) інші операційні витрати	1571	7,4	567	1,9	-	-	х
Інші операційні	7	х	-	х	1500	х	21424,3

доходи							
--------	--	--	--	--	--	--	--

Продовж. табл. 3.10

1	2	3	4	5	6	7	8
Фінансові та інвестиційні доходи	25	х	-	х	-	х	х
Фінансові та інвестиційні витрати	33	х	-	х	-	х	х
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	2119	х	1964	х	8421	х	397,5
Чистий фінансовий результат	2119	х	1964	х	8421	х	397,5
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції	х	9,0	х	6,1	х	23,1	х

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства за 2022–2024 рр. свідчить про істотні позитивні зміни у прибутковості господарства. Чистий дохід від реалізації продукції за цей період зріс із 23 454 тис. грн у 2022 р. до 36 474 тис. грн у 2024 р., тобто на 55,5 %. Це стало основною передумовою зростання кінцевих фінансових результатів.

Витрати підприємства також зросли – з 21 334 тис. грн у 2022 р. до 29 553 тис. грн у 2024 р. (+38,5 %), однак темпи їх приросту були нижчими, ніж у доходів. У структурі витрат провідне місце займає собівартість реалізованої продукції, питома вага якої у 2024 р. досягла 100 % проти 92,6 % у 2022 р., що свідчить про повну концентрацію витрат на основній діяльності. Водночас інші операційні витрати, які у 2022 р. становили 1 571 тис. грн (7,4 %), у 2024 р. повністю зникли, що можна розглядати як наслідок оптимізації управлінських процесів.

Додатковим фактором зміцнення фінансових результатів стало зростання інших операційних доходів, які у 2024 р. склали 1 500 тис. грн проти лише 7 тис. грн у 2022 р. Це свідчить про диверсифікацію джерел надходжень і використання підприємством альтернативних форм отримання доходів.

Найбільш виразним є зростання фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування – з 2 119 тис. грн у 2022 р. до 8 421 тис. грн у 2024

р., тобто у 3,9 раза. Аналогічну динаміку має чистий прибуток, частка якого у виручці зросла з 9,0 % у 2022 р. до 23,1 % у 2024 р. Це означає, що господарство значно підвищило свою рентабельність і фінансову ефективність.

Таким чином, у 2022–2024 рр. підприємство демонструє тенденцію випереджального зростання доходів порівняно з витратами, активну диверсифікацію джерел прибутку та суттєве підвищення рівня рентабельності, що формує сприятливі умови для подальшого розвитку та інвестиційної привабливості.

Рентабельність капіталу є одним із найважливіших показників ефективності діяльності підприємства, оскільки відображає здатність використовувати наявні ресурси для формування прибутку. Вона інтегрує в собі вплив як доходів і витрат, так і структури капіталу, що забезпечує діяльність господарства.

Для підприємства аналіз рентабельності сукупного капіталу дозволяє простежити, наскільки ефективно впродовж досліджуваного періоду використовувався як власний, так і позиковий капітал, та які чинники зумовили зміни у прибутковості.

Методика факторного аналізу передбачає виділення ключових детермінант: обсягу чистого прибутку, розміру чистого доходу від реалізації продукції та величини середньорічної вартості активів (капіталу). У табл. 3.11 наведено вихідні дані для проведення факторного аналізу рентабельності капіталу підприємства у 2022 та 2024 рр., що дають змогу визначити вплив окремих факторів на зміну цього показника.

За даними табл. 3.11 проводиться розрахунок умовного показника загальної рентабельності капіталу підприємства, %:

$$PK_{ум} = PP_1 \times КОК_0 \quad (3.1)$$

$$PK_{ум} = 23,1 \times 0,981 = 22,7.$$

Загальна зміна (+;-) загальної рентабельності капіталу підприємства, пунктів:

$$\Delta PK = PK_1 - PK_0 \quad (3.2)$$

$$\Delta PK = 28,8 - 8,9 = +19,9,$$

у тому числі за рахунок факторів:

- рентабельності продажу:

$$\Delta PK_{PP} = PK_{ум} - PK_0 \quad (3.3)$$

$$\Delta PK_{PP} = 22,7 - 8,9 = +13,8,$$

- коефіцієнта окупності (обертання) капіталу :

$$\Delta PK_{КОК} = PK_1 - PK_{ум} \quad (3.4)$$

$$\Delta PK_{КОК} = 28,8 - 22,7 = +6,1.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta PK = \Delta PK_{PP} + \Delta PK_{КОК} \quad (3.5)$$

$$\Delta PK = 13,8 + 6,1 = +19,9.$$

Таблиця 3.11

Вихідні дані для факторного аналізу загальної рентабельності сукупного капіталу підприємства за 2022, 2024 рр.

Показники	Роки		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	2022	2024	абсолютне	відносне, %
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток, тис. грн	2118,7	8420,8	+6302,1	У 4 р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації послуг, тис. грн	23453,8	36474,3	+13020,5	+55,5
Середньорічна вартість капіталу, тис. грн	23899,3	29275,5	+5375,7	+22,5
Загальна рентабельність капіталу, %	8,9	28,8	+19,9	x
Рентабельність реалізації, %	9,0	23,1	+14,1	x
Коефіцієнт окупності капіталу	0,981	1,246	+0,265	x

Проведений факторний аналіз показує, що загальна рентабельність капіталу підприємства у 2024 р. зросла до 28,8 %, що на 19,9 пунктів вище порівняно з 2022 р. (8,9 %). Таке суттєве покращення стало можливим завдяки зростанню як чистого доходу, так і фінансового результату від звичайної

діяльності.

Розрахунки засвідчили, що ключовим фактором зростання рентабельності став показник рентабельності реалізації, який підвищився з 9,0 % до 23,1 %. Саме цей фактор забезпечив приріст рентабельності капіталу на 13,8 пунктів. Другим за значущістю чинником виступив коефіцієнт окупності капіталу, який зріс з 0,981 до 1,246 і додав ще 6,1 пункт до загального приросту.

Таким чином, можна зробити висновок, що вирішальним для підвищення ефективності використання капіталу на підприємстві було зростання прибутковості реалізації продукції. Одночасно покращення оборотності капіталу також мало позитивний вплив, що свідчить про більш раціональне використання активів господарства.

Проведений аналіз фінансових результатів діяльності підприємства показав не лише динаміку доходів і витрат, а й суттєві зрушення у структурі рентабельності, що відображає як позитивні тенденції, так і потенційні проблемні зони у розвитку підприємства. Виявлені особливості свідчать про необхідність більш глибокої діагностики факторів, які впливають на прибуток, та розробки інструментів, здатних забезпечити стабільність і прогнозованість фінансових результатів у довгостроковій перспективі.

Зважаючи на це, удосконалення методичних підходів до аналізу прибутку здійснено шляхом розробки матриці ризиків впливу доходів і витрат на кінцевий фінансовий результат. Такий інструмент дозволяє не лише структурувати основні загрози, пов'язані з коливаннями виручки чи зростанням витрат, а й оцінити силу їхнього впливу, визначити ймовірність виникнення та окреслити можливі наслідки для фінансової стійкості господарства.

Водночас матриця відкриває можливості для виявлення внутрішніх резервів підвищення рентабельності та формує інформаційне підґрунтя для прийняття стратегічних і тактичних управлінських рішень.

Узагальнені результати цього підходу представлено у табл. 3.12, де систематизовано ризики та напрями їх впливу на фінансові результати

підприємства.

Таблиця 3.12

**Матриця ризиків впливу доходів і витрат на фінансові результати
підприємства**

Джерело ризику	Потенційні загрози	Рівень впливу	Можливі наслідки	Резерви/шляхи мінімізації
Доходи від реалізації продукції	Зниження обсягів реалізації через коливання ринку та цін	Високий	Недоотримання прибутку, зниження рентабельності	Диверсифікація ринків збуту, довгострокові контракти
Інші операційні доходи	Нестабільність надходжень від оренди чи реалізації вторинної сировини	Середній	Втрата додаткових джерел доходу	Розширення спектру послуг, оптимізація використання майна
Собівартість продукції	Зростання цін на паливе, добрива, насіння	Високий	Перевищення витрат над доходами, зниження чистого прибутку	Перехід на енергоощадні технології, власне виробництво частини ресурсів
Інші операційні витрати	Необґрунтовані витрати на адміністративні та збутові потреби	Середній	Зменшення операційного прибутку	Впровадження системи внутрішнього контролю витрат
Фінансові витрати	Підвищення кредитних ставок, зростання боргового навантаження	Середній	Зменшення чистого прибутку, ризик неплатоспроможності	Оптимізація кредитного портфеля, залучення дешевших джерел фінансування
Податкові платежі	Зміни ставок податків (ПДВ, військовий збір, місцеві податки)	Середній	Зростання податкового навантаження, зниження чистого прибутку	Використання пільг та податкового планування

Запропонована матриця ризиків є практичним інструментом управлінського аналізу, що дозволяє не лише виявляти критичні чинники впливу на фінансові результати, а й своєчасно розробляти заходи їх нейтралізації. Її використання сприяє підвищенню прозорості прийняття рішень, мінімізації фінансових втрат та формуванню резервів зростання рентабельності. Таким чином, систематизація доходів і витрат у контексті

ризиків та можливостей дозволяє забезпечити сталий розвиток підприємства і зміцнити його фінансову стійкість.

3.3. Контроль формування і використання прибутку підприємства

Контроль у системі управління підприємством відіграє фундаментальну роль, адже саме він забезпечує прозорість, достовірність та обґрунтованість прийняття управлінських рішень. Завдяки контрольним процедурам керівництво має змогу своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників, аналізувати причини їх виникнення та визначати шляхи усунення недоліків. Контроль виконує не лише функцію нагляду, а й виступає дієвим інструментом координації та мотивації, оскільки дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів, рівень дисципліни у виконанні фінансово-господарських операцій і ступінь досягнення стратегічних цілей. У цьому сенсі він є невід'ємною частиною системи корпоративного управління та фінансової безпеки підприємства.

Особливе значення контроль має у сфері формування та використання прибутку. Прибуток є головним показником результативності господарської діяльності, адже він визначає не лише рівень дохідності власників, а й фінансові можливості для інвестування, модернізації виробництва, розширення ринкових позицій та виконання соціальних зобов'язань. Наявність достатнього прибутку створює основу для розвитку підприємства в довгостроковій перспективі, проте ефективність його використання залежить від правильності формування та прозорості розподілу. У цьому контексті контроль стає необхідною умовою забезпечення збалансованості між інтересами власників, працівників та суспільства.

Метою контролю формування і використання прибутку є забезпечення повної достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності,

перевірка правильності визначення фінансового результату, а також підтвердження цільового використання прибутку відповідно до вимог законодавства та внутрішніх потреб господарства. Контроль сприяє створенню надійної інформаційної бази, що дозволяє виявляти відхилення, мінімізувати фінансові ризики та формувати стратегічні напрями розвитку.

Завдання контролю охоплюють кілька ключових аспектів: перевірку повноти й правильності відображення доходів і витрат у бухгалтерському обліку; контроль за коректністю нарахування податків і обов'язкових платежів; аналіз рівня рентабельності діяльності підприємства; оцінку ефективності структури розподілу прибутку між розвитком виробництва, інвестиційною та соціальною сферами; забезпечення дотримання пропорцій у використанні фінансових ресурсів. Особливістю такого контролю є його комплексний характер, що охоплює як внутрішні, так і зовнішні чинники, а також його спрямованість на превентивне виявлення ризиків, які можуть негативно вплинути на фінансову стійкість підприємства.

Таким чином, контроль формування і використання прибутку - це не лише інструмент перевірки, а й механізм забезпечення ефективності фінансово-господарської діяльності. Він дозволяє своєчасно виявляти порушення чи недоліки, підвищувати рівень фінансової дисципліни та формувати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на зростання прибутковості й зміцнення конкурентних позицій підприємства.

Для забезпечення результативності контролю формування і використання прибутку на підприємстві застосовуються як загальнонаукові, так і спеціальні методи контролю – табл. 3.13. До основних методів належать: документальна перевірка, що передбачає аналіз первинних документів та облікових регістрів; арифметична перевірка, яка спрямована на виявлення помилок у розрахунках; аналітичні процедури, що дозволяють зіставляти доходи, витрати та фінансові результати у динаміці; економіко-правовий аналіз, який використовується для оцінки дотримання вимог податкового законодавства; а також інвентаризація,

що забезпечує достовірність даних щодо активів та зобов'язань. Застосування комплексу цих методів забезпечує повноту й об'єктивність оцінки фінансових результатів, дозволяє своєчасно виявляти ризики та формувати інформацію для прийняття управлінських рішень.

Таблиця 3.13

Методи контролю формування і використання прибутку підприємства

Метод контролю	Зміст застосування	Очікуваний результат
Документальна перевірка	Аналіз первинних документів, регістрів бухгалтерського обліку, звітності	Виявлення помилок і спотворень у відображенні доходів та витрат
Арифметична перевірка	Перерахунок підсумків, перевірка правильності бухгалтерських проведення	Усунення технічних помилок, забезпечення точності даних
Аналітичні процедури	Порівняння динаміки доходів, витрат і прибутку, розрахунок показників рентабельності	Виявлення тенденцій і відхилень у фінансових результатах
Економіко-правовий аналіз	Перевірка правильності визначення бази оподаткування, нарахування податків	Забезпечення податкової дисципліни та мінімізація штрафних санкцій
Інвентаризація	Зіставлення фактичної наявності активів і зобов'язань з даними обліку	Підтвердження достовірності фінансових результатів

Наведені у таблиці методи контролю формування та використання прибутку демонструють комплексний підхід до перевірки фінансово-господарської діяльності підприємства. Особливість їх застосування полягає у поєднанні формальних процедур із поглибленим аналітичним опрацюванням інформації. Так, документальна перевірка дозволяє оцінити правильність оформлення господарських операцій і забезпечити повноту їх відображення у звітності, тоді як арифметична перевірка спрямована на усунення технічних неточностей, які можуть призвести до спотворення кінцевого фінансового результату.

Важливе значення мають аналітичні процедури, що дають змогу виявити тенденції та закономірності у динаміці доходів, витрат і прибутку, а також оцінити рівень рентабельності діяльності. Доповнює їх економіко-правовий аналіз, орієнтований на перевірку відповідності податкових розрахунків чинному законодавству, що мінімізує ризики донарахувань і штрафних санкцій.

Інвентаризація ж забезпечує фактичне підтвердження достовірності фінансових результатів шляхом зіставлення реальної наявності активів і зобов'язань із даними обліку.

Таким чином, особливість застосування цих методів полягає у їх взаємодоповнюваності: від формальної перевірки документів до глибокого економіко-правового аналізу. У сукупності вони створюють цілісну систему контролю, яка забезпечує точність фінансової інформації, дотримання податкової дисципліни та формує інформаційну основу для прийняття ефективних управлінських рішень.

Алгоритм контролю формування та використання прибутку на підприємстві передбачає комплекс послідовних дій, що охоплюють усі етапи управління фінансовими результатами – табл. 3.14.

Таблиця 3.14

**Алгоритм контролю формування і використання прибутку
підприємства**

Етап	Зміст робіт	Очікуваний результат
1. Визначення об'єкта контролю	Встановлення кола показників: доходи, витрати, фінансовий результат	Конкретизація предмета перевірки
2. Збір і перевірка документів	Аналіз первинних документів, облікових регістрів, фінансової звітності	Виявлення помилок і неточностей у відображенні операцій
3. Аналітична оцінка	Порівняння динаміки доходів, витрат і прибутку, розрахунок коефіцієнтів	Виявлення тенденцій, резервів і ризиків
4. Податковий контроль	Перевірка правильності визначення бази оподаткування та нарахування податків	Забезпечення податкової дисципліни
5. Оцінка використання прибутку	Аналіз напрямів розподілу прибутку (інвестиції, резерви, дивіденди)	Визначення ефективності використання
6. Формування висновків і пропозицій	Узагальнення результатів, розробка рекомендацій	Підвищення фінансової стійкості та рентабельності

Алгоритм контролю формування і використання прибутку на підприємстві демонструє системний і поетапний підхід до перевірки

фінансових результатів. Він починається з чіткого визначення об'єкта контролю, що дозволяє конкретизувати коло показників і зосередитися на ключових елементах діяльності підприємства — доходах, витратах та кінцевому фінансовому результаті. Наступним етапом є збір і перевірка документів, які слугують інформаційною базою для подальшого аналізу та забезпечують можливість своєчасного виявлення помилок, неточностей чи спотворень у відображенні господарських операцій.

Важливу роль відіграє аналітична оцінка, яка дозволяє не лише встановити динаміку доходів і витрат, а й виявити внутрішні резерви підвищення рентабельності та оцінити потенційні ризики. Доповненням виступає податковий контроль, спрямований на перевірку правильності розрахунків податкових зобов'язань і дотримання законодавчих вимог, що є запорукою податкової дисципліни та мінімізації санкцій. Окремий акцент зроблено на оцінці використання прибутку, яка дає можливість визначити ефективність його розподілу між інвестиціями, створенням резервів і виплатою дивідендів.

Завершальним етапом є формування висновків і пропозицій, що узагальнюють результати перевірки та трансформуються у практичні рекомендації для підвищення фінансової стійкості й рентабельності господарства.

Таким чином, алгоритм контролю виступає не лише інструментом перевірки, а й засобом стратегічного управління прибутком, орієнтованим на довгостроковий розвиток підприємства, підвищення ефективності його діяльності та забезпечення конкурентоспроможності.

У процесі контролю формування та використання прибутку на підприємстві можуть виникати типові помилки – табл. 3.15, які знижують достовірність облікової інформації та ускладнюють прийняття управлінських рішень.

Найчастіше вони пов'язані з неправильним відображенням доходів і

витрат, несвоєчасним формуванням податкових зобов'язань, помилками у розподілі прибутку між окремими напрямками використання. Поширеними також є методологічні недоліки, зокрема застосування невірних рахунків або некоректне групування витрат. У результаті це призводить до викривлення фінансових результатів, зростання податкових ризиків та зниження фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 3.15

Типові помилки у процесі контролю формування і використання прибутку підприємстві

Вид помилки	Приклад прояву	Наслідки
Помилки у відображенні доходів	Несвоєчасне визнання доходу від реалізації продукції	Викривлення фінансового результату звітного періоду
Неправильне формування витрат	Включення до собівартості непрямих витрат або їх неповне відображення	Завищення/заниження собівартості, спотворення рентабельності
Податкові помилки	Неправильне нарахування ПДВ або військового збору (5%)	Податкові штрафи, зростання ризиків перевірок
Недоліки у розподілі прибутку	Безсистемне спрямування прибутку без аналізу ефективності	Неефективне використання ресурсів, зниження потенціалу розвитку
Методологічні неточності	Використання невірних рахунків, помилки у кореспонденції	Некоректність облікових даних, ускладнення складання звітності
Недостатній внутрішній контроль	Відсутність перевірки правильності проведених операцій	Зростання ризику шахрайства та фінансових втрат

Наведені у табл. 3.15 типові помилки свідчать, що процес формування і використання прибутку на підприємстві може супроводжуватися низкою ризиків, які потребують своєчасного виявлення та запобігання.

Помилки у відображенні доходів найчастіше виникають у разі несвоєчасного чи неправильного визнання виручки від реалізації продукції або послуг. Виявити такі відхилення можна за допомогою документальної перевірки договорів, накладних та актів виконаних робіт, а також шляхом аналітичних процедур, зокрема зіставлення дати переходу ризиків і вигод з датою відображення доходу в обліку.

Неправильне формування витрат зазвичай пов'язане з некоректним

віднесенням непрямих витрат або їх неповним відображенням у складі собівартості. Такі викривлення можна знайти за допомогою арифметичної перевірки калькуляцій, аналізу первинних документів та порівняння структури витрат із плановими показниками.

Податкові помилки виникають при неправильному нарахуванні ПДВ, податку на прибуток чи військового збору. Їх можна виявити шляхом економіко-правового аналізу правильності визначення бази оподаткування, звірки з податковими деклараціями та застосування аналітичних процедур щодо порівняння податкового навантаження з динамікою фінансових результатів.

Недоліки у розподілі прибутку часто пов'язані з безсистемним спрямуванням коштів на різні потреби без попереднього аналізу ефективності. Для їх усунення доцільно застосовувати аналітичні процедури щодо оцінки структури розподілу прибутку та економічної доцільності кожного напрямку використання.

Методологічні неточності проявляються у використанні неправильних рахунків чи помилках у бухгалтерських проведеннях. Виявити їх можна завдяки арифметичній перевірці, звірці кореспонденцій рахунків, а також шляхом проведення внутрішнього аудиту регістрів бухгалтерського обліку.

Недостатній внутрішній контроль виникає у випадках, коли відсутні механізми перевірки правильності проведених операцій чи не здійснюється контрольний аналіз звітності. Такі недоліки виявляються під час комплексної інвентаризації, документальної перевірки та аналітичних процедур, що дозволяють встановити невідповідності між фактичними та обліковими даними.

Таким чином, кожна з наведених помилок має характерні умови виникнення та способи виявлення, що підтверджує необхідність застосування різних методів контролю у взаємозв'язку. Це забезпечує комплексність перевірки, підвищує достовірність фінансової звітності та сприяє зменшенню

ризиків втрат чи викривлень у діяльності підприємства.

Щоб продемонструвати практичне застосування наведених методів контролю та оцінити їхню ефективність, доцільно розглянути змодельовану ситуацію. Вона відтворює реальні умови діяльності господарства, у яких можуть виникати помилки у формуванні та використанні прибутку. Це дозволяє перевірити дієвість контрольних процедур, виявити слабкі місця у системі обліку й управління та обґрунтувати рекомендації щодо їх удосконалення.

Умова: на підприємстві під час контролю фінансових результатів було виявлено низку порушень. Зокрема:

- доходи від реалізації продукції зернових культур у 2023 р. були частково відображені у наступному звітному періоді, що призвело до заниження прибутку за рік і викривлення податкових зобов'язань з ПДВ;

- в собівартість реалізованої продукції помилково включено витрати на ремонт адміністративного приміщення, які мали б обліковуватись як адміністративні. Це спричинило завищення виробничих витрат і спотворення показника рентабельності.

- додатково виявлено недоліки в обліку інших операційних доходів: сума від реалізації вторинної сировини не була своєчасно відображена на рахунку 719, через що загальний прибуток звітного періоду був занижений.

У результаті виявлених помилок формується підвищений ризик для фінансово-господарської діяльності підприємства. Зокрема, можливе донарахування податків і застосування штрафних санкцій з боку контролюючих органів, що негативно позначається на фінансовій стабільності господарства. Крім того, спотворені облікові дані призводять до ухвалення неякісних управлінських рішень, адже інформація, яка лягає в основу аналізу та планування, виявляється недостовірною. У довгостроковій перспективі це може знизити інвестиційну привабливість підприємства, ускладнити доступ до кредитних ресурсів та уповільнити темпи розвитку.

Для запобігання таким негативним наслідкам запропоновано запровадити робочий документ контролю формування та використання прибутку, який виконує функцію практичного інструмента внутрішнього контролю – табл. 3.16.

Таблиця 3.16

**Робочий документ контролю формування та використання прибутку
на підприємстві**

Перевірюваний елемент	Перевірочні дії	Відповідальний	Виявлені порушення/примітки	Підпис
Відображення доходів від реалізації продукції	Звірка договорів, накладних, податкових накладних і рахунків 701, 703	Бухгалтер з реалізації	Дохід від продажу кукурудзи (500 тис. грн) відображено у наступному періоді, через що прибуток 2023 р. занижено.	Підпис
Облік собівартості реалізації	Перевірка правильності віднесення витрат на рахунок 901, зіставлення з калькуляціями	Головний бухгалтер	До собівартості реалізації включено витрати на ремонт офісу (120 тис. грн), що мало бути віднесено на адмінвитрати.	Підпис
Інші операційні доходи	Контроль записів на рахунку 719, перевірка первинних документів	Бухгалтер-економіст	Реалізація вторинної сировини (45 тис. грн) не була відображена своєчасно.	Підпис
Податкові зобов'язання	Контроль правильності розрахунку ПДВ (14%, 20%), ПДФО, військового збору (5%)	Податковий бухгалтер	Податкове зобов'язання з ПДВ на 14% (70 тис. грн) не зареєстровано вчасно в ЄРПН.	Підпис
Розподіл прибутку	Зіставлення рішень зборів учасників із проведеннями на рахунках 443, 441	Директор + бухгалтерія	Протокол зборів учасників відсутній, хоча розподіл прибутку на дивіденди проведено (150 тис. грн).	Підпис
Відповідність законодавству	Перевірка облікової політики, своєчасності подання звітності	Юрист + головний бухгалтер	Виявлено несвоєчасну подачу декларації з податку на прибуток за I квартал 2023 р.	Підпис

Запропонований робочий документ: дозволяє системно фіксувати результати контролю, відповідальних осіб та виявлені порушення; інтегрує інструменти внутрішнього аудиту (звірка, підтвердження достовірності) та

управлінського контролю (аналіз ефективності використання прибутку); забезпечує своєчасність і прозорість перевірок, підвищує рівень дисципліни в обліку та мінімізує податкові ризики.

Його структура інтегрує елементи внутрішнього аудиту, спрямовані на перевірку достовірності облікових даних, та управлінського контролю, що забезпечує системність у прийнятті рішень і раціональність розподілу прибутку. Застосування цього документа дозволяє створити ефективний інформаційно-аналітичний механізм, здатний своєчасно виявляти відхилення, мінімізувати податкові ризики та формувати надійну базу для підвищення рентабельності й фінансової стійкості господарства.

ВИСНОВКИ

Одержані результати свідчать про досягнення мети дослідження та дають підстави зробити такі узагальнення:

1. Прибуток у сучасних умовах виступає багатофункціональною категорією. У сфері економіки він розглядається як чистий дохід на вкладений капітал, створена додана вартість у виробництві, активний дохід у сфері обігу та грошовий еквівалент ефективності фінансово-господарської діяльності. У бухгалтерському обліку прибуток трактується як перевищення доходів над витратами та водночас як джерело зростання власного капіталу підприємства.

2. Формування прибутку залежить від комплексу зовнішніх і внутрішніх чинників. До зовнішніх віднесено: вплив воєнного стану, макроекономічну нестабільність, цінову політику на енергоносії, систему оподаткування, ризики невиконання договірних зобов'язань постачальниками, а також умови інвестиційної та кредитної політики. Серед внутрішніх факторів ключовими є: облікова політика щодо визнання та оцінки доходів і витрат, обсяги та якість реалізованої продукції, рівень її собівартості, система ціноутворення та ефективність маркетингових заходів.

3. Основною стратегічною метою діяльності підприємства, як і будь-якого суб'єкта підприємництва, є отримання прибутку. Провідне місце у його структурі займають доходи та витрати від операційної діяльності, зокрема реалізація зернових і технічних культур, яка формує основу фінансового результату та визначає перспективи розвитку господарства. Інші операційні витрати носять допоміжний характер і супроводжують процес реалізації оборотних активів.

4. На підприємстві сформовано чітку організаційну структуру управління, що охоплює директора, бухгалтерію, агрономічну службу та автогараж. Бухгалтерський облік ведеться кваліфікованими спеціалістами з використанням автоматизованих програм BAS: Бухгалтерія, Medoc та інтернет-банкінгу.

Первинні документи складаються на місцях здійснення господарських операцій і своєчасно обробляються у бухгалтерській системі. Облікова політика підприємства передбачає визначення порядку відображення доходів, витрат і фінансових результатів, що забезпечує належне формування показників прибутку та його подальший розподіл.

4. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи, витрати та фінансові результати підприємства ґрунтуються на вимогах НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», НП(С)БО 15 «Дохід» та НП(С)БО 16 «Витрати». Відповідно до цих стандартів у господарстві здійснюється класифікація доходів і витрат за видами діяльності, що забезпечує повноту відображення фінансових результатів у звітності.

5. Основними первинними документами, на підставі яких формується прибуток підприємства, є договори підряду, довіреності, рахунки-фактури, акти приймання-передачі продукції та послуг, податкові накладні, накладні на відпуск товарно-матеріальних цінностей, авансові звіти. Використання цих документів гарантує належну фіксацію операцій з реалізації продукції та своєчасне визнання доходів.

6. У 2024 році фінансові результати від реалізації основних видів продукції підприємства (зерна кукурудзи, пшениці, насіння соняшнику) відображаються за дебетом рахунків 901.1, 901.2 і 93.1, 93.2 та кредитом рахунків 701.1, 701.2. Результати від реалізації інших оборотних активів узагальнюються за дебетом рахунку 943 і кредитом рахунку 712. Доходи та витрати, не пов'язані з основною діяльністю, фіксуються через кореспонденцію рахунків 977 і 746.

7. Для обліку та узагальнення інформації про фінансові результати господарство застосовує рахунок 79 «Фінансові результати». Облік нерозподіленого прибутку (збитків) здійснюється з використанням рахунку 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)», що відповідає загальноприйнятій методиці та забезпечує прозорість управлінських рішень.

11. Інформація про чистий прибуток підприємства відображається у складі власного капіталу в балансі (ф. № 1-м), а процес формування фінансових результатів деталізується у звіті про фінансові результати (ф. № 2-м).

12. Рівень ліквідності та платоспроможності господарства у 2022–2024 рр. відповідає нормативним критеріям і демонструє позитивну динаміку. Коефіцієнти абсолютної, загальної та критичної ліквідності перевищують мінімальні значення, що підтверджує здатність підприємства своєчасно виконувати зобов'язання. Зростання загального коефіцієнта покриття й відносна стабільність проміжного коефіцієнта свідчать про фінансову стійкість та забезпечують передумови стабільного розвитку.

13. Рентабельність сукупного капіталу підприємства суттєво зросла, що є показником підвищення ефективності господарської діяльності. Основним чинником цього зростання стало збільшення рентабельності реалізації, доповнене покращенням оборотності капіталу. Це дало змогу господарству ефективніше використовувати ресурси, зміцнити фінансову стійкість і забезпечити перспективи подальшого зростання.

14. Разом з тим система контролю формування та використання прибутку на підприємстві залишається частково обмеженою. Вона зводиться переважно до проведення інвентаризації, тоді як окремі напрями контролю — перевірка правильності відображення доходів і витрат, своєчасності розрахунків та відповідності податковим вимогам — охоплені недостатньо. Це знижує ефективність управління фінансовими результатами та ускладнює прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Для вдосконалення практики бухгалтерського обліку формування та використання прибутку на підприємстві доцільним є впровадження матриці ризиків, яка дозволяє систематизувати джерела доходів і витрат, оцінити рівень їх впливу на кінцевий фінансовий результат та визначити шляхи мінімізації можливих негативних наслідків. Застосування цього інструменту сприятиме підвищенню рентабельності та ефективності управління діяльністю

підприємства.

Окрім того, з метою зміцнення системи контролю пропонується запровадити комплексну систему перевірки формування та використання прибутку, що включає внутрішній аудит господарських операцій, аналіз відповідності звітних даних чинним законодавчим вимогам та застосування робочих документів внутрішнього контролю. Це забезпечить прозорість і достовірність фінансової інформації, підвищить обґрунтованість управлінських рішень і посилить фінансову стійкість господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачинський В. І., Помулева В. М. Податкова декларація з податку на прибуток: проблеми форми та змісту. *Інноваційна економіка*. 2024. № 1. С. 188–195. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2024.1.22>
2. Болдовська, К., Костенко, Ю., Хорошилова, І. Теоретичні аспекти податку на прибуток підприємств як облікової категорії. *Економіка та суспільство*. 2021. (33). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-23> (дата звернення 17.09.2025).
3. Бурлань С., Прокопович Л. (2024). Методичні підходи до прогнозування прибутку підприємства. *Економіка та суспільство*, (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-48>
4. Вербицька В. І. Управлінський облік операційних доходів і витрат у забезпеченні економічної безпеки підприємства. *Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів розвитку територіальної системи*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Харків. 2020. 481 С. 466-468.
5. Гавриленко Н. В., Грищенко О. В., Козицька Н. О. Застосування податкових пріоритетів в управлінському обліку. *Економічний простір*. 2021. № 168. С. 125-131.
6. Гайдаржийська О. М., Бондаренко О. М., Івченко М. Ю. Порядок формування і використання прибутку підприємства в бухгалтерському обліку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 21. Частина 1. 2018. С. 38 – 41.
7. Давидюк Т.В., Котляр Д. С. Управління прибутком підприємств через систему обліку. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2021. № 4 (18). С. 31-38. URL: <https://economics.net.ua/ejoru/2021/No4/31.pdf>. (дата звернення 17.09.2025).
8. Демченко В. І., Сірко А. Ю. Роль бюджетування у плануванні

фінансових результатів: від прибутку до оподаткування. *Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи*: збірник тез II Міжнародної науково-практичної інтернетконференції 30-31 жовтня 2024 р. Дніпро: ДДАЕУ, 2024. С. 251-252.

9. Денчик І. О., Колесніченко А. С. Контроль за формуванням чистого прибутку як інструмент підвищення фінансової стійкості підприємства. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*: тези доп. 33-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD-2025, 14-17 травня 2025 р. / ред. Є. І. Сокол ; уклад. Г. В. Лісачук ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т» [та ін.]. Харків : НТУ "ХПІ", 2025. – С. 896.

10. Дудаш І.І., Даньків Й.Я. Удосконалення обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства. *Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки*: Збірник наукових статей випускників з фаху «Облік і оподаткування». 2018. Випуск 8. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. С. 68-74.

11. Дюкарева Х. Л. Удосконалення методики обліку фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання. *Наукові записки*. 2007. № 2. URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/2-12/12.pdf>(дата звернення 17.09.2025)

12. Економічна енциклопедія: у трьох томах, т. 2 / За ред. С. В. Мочерний та ін. Київ, 2002. 952 с.

13. Іванова Н. Ю. Економічна теорія управління фірмою : навч. посіб. К. : ЦНЛ, 2010. 266 с.

14. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30 лист. 1999 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 17.09.2025).

15. Касич А. О., Мирошніченко К. О., Похила М. О. Методика експрес-аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. *Економіка та*

суспільство. 2020. Вип. 18. С. 922-927. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/journal-18/25-stati-18/2336-kasich-a-o-miroshnichenko-k-o-pokhila-m-o> (дата звернення 17.09.2025).

16. Келлер Ю.А., Сакун А.Ж. Теоретичні аспекти обліку витрат операційної діяльності підприємства. *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти*: Збірник наукових праць за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції. Дніпро: НМетАУ, 2021. С. 57-60.

17. Кірсанова В. В., Пеліпадченко Д. О. Вплив облікової політики підприємства на формування його фінансових результатів. *Інноваційна економіка*. 2020. № 6. С. 321 – 325.

18. Кожушко Е., Вієцька О. Адміністрування податку на прибуток підприємств в умовах цифровізації: SWOT-аналіз. *Актуальні питання розвитку економіки: світові та національні аспекти* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 21 трав. 2024 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Навч.- наук. ін.-т екон. та бізнес-освіти та [ін.] ; [голов. ред. М. А. Слатвінський ; редкол. І. А. Бержанір, Н. І. Гвоздей]. Умань : Візаві, 2024. С. 148-152.

19. Костенко Т. Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства : навч. посіб. К. : ЦНЛ, 2005. 400 с.

20. Крот Ю. М. Фінансові результати як об'єкт бухгалтерського обліку. *Облік, оподаткування і контроль: сучасний стан та напрями розвитку*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. ЧННІ ДВНЗ «Університет банківської справи». Черкаси, 2018. С. 27 – 30.

21. Кузь В.І., Марущак І.В. Удосконалення обліку розподілу прибутку в умовах зміни цілей господарської діяльності та зростання інформаційних інтересів користувачів облікової інформації. *Часопис економічних досліджень*. 2021. №1 (1). URL:

<https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1881/Kuz.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 17.09.2025).

22. Кузьменко А. Бізнес у воєнний час: як змінилося законодавство. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/28/684801/> (дата звернення 17.09.2025).

23. Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Черноусов О. І., Шеїн Є. С. Собівартість, ціна і стійкість бізнесу: новий підхід до оцінки ризиків з урахуванням ESG-факторів. Актуальні проблеми сталого розвитку. 2025. Т. 2. № 2. С. 95–104. DOI: [https://doi.org/10.60022/2\(2\)-10S](https://doi.org/10.60022/2(2)-10S)

24. Лега О. В., Сіренко І. О. Аудит договірної політики підприємства: інструмент управління ризиками та забезпечення комплаєнсу. Економічний простір. 2025. № 201. С. 343–349. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.201.343-349>

25. Лега О., Канцедал Н., Пешков А. Інвентаризація як інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства. Підприємництво та інновації. 2025. № 34. С. 37-44. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.5>.

26. Мазаракі А. А., Лігоненко Л. О., Ушакова Н. М. Економіка торговельного підприємства : підруч. За ред. Н. М. Ушакової. К. : Хрещатик, 1999. 800 с.

27. Мазур В. П. Економічний зміст поняття фінансових результатів сільськогосподарської діяльності. *Бухгалтерський облік*. 2014. № 3. С. 69 – 71.

28. Макаренко А. П., Оренчак А. А. Удосконалення обліку та аудиту операційних доходів на підприємствах оптової торгівлі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 34–43. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.24.34](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.24.34) (дата звернення 17.09.2025)

29. Максимець Р., Кирилов І., Белєнкова О. Фінансова стійкість суб'єктів господарювання в умовах воєнного часу. *Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції ВНУ ім. Лесі Українки. м. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня

«Волиньполіграф», 2022. С. 233-234.

30. Мардус Н. Ю., Руденко К. Ю. Основні аспекти організації бухгалтерського обліку та аудиту прибутку підприємства. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2021. № 6 (76) . С. 107 - 111

31. Матвійчук Л. Управління ризиками вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану. *Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції ВНУ ім. Лесі Українки. м. Луцьк, 2022. С. 234-235.

32. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства. К. : Вища школа, 2005. 246 с.

33. Мисака Г., Нарсія К. Удосконалення обліку фінансових результатів на основі застосування сучасних інформаційних технологій. *Молодий вчений*. 2019. № 3 (67). С. 1-5. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-3-67-1>(дата звернення 17.09.2025).

34. Нагірняк, М. Ф. (2024). Обліково-аналітичне забезпечення управлінського контролю податковими витратами і податковими зобов'язаннями. *Економіка, управління та адміністрування*, (1(107)), 120–129. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-1\(107\)-120-129](https://doi.org/10.26642/ema-2024-1(107)-120-129).

35. Назаренко О. В., Лукаш Р. В. Фінансові результати: сутність та особливості організації бухгалтерського обліку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 22. С. 19–25.

36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» № 73 від 07 лют. 2013 р. *Верховна Рада України*. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 17.09.2025).

37. Нашкерська Г. Подання прибутку та іншого сукупного доходу за концептуальною основою фінансової звітності. *Вісник економіки*. 2024. Вип. 2. С. 150–163. DOI: 10.35774/visnyk2024.02.150.

38. Никифорак І. І., Танасієва М. М. Удосконалення методики аудиту

прибутку. *Економічний простір*. 2021. № 171. С. 93-98.

39. Новак Н. П., Коваль С. В. Удосконалення нормативно-законодавчого забезпечення обліку фінансових результатів аграрних підприємств на засадах гармонізації його складників. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 4. С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.4.30>

40. Окренець В. Удосконалення облікової інформації щодо розподілу прибутку у контексті сучасних потреб управління. *Вісник економіки*. 2024. Вип. 2. С. 164–176. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2024.02.164>

41. Онегіна В. М., Петровський О. О. Прибуток та інвестиціне забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 2. С. 240 – 244.

42. Патарідзе-Вишинська М.В. Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 2. С. 25–37.

43. Перерва П. Г., Лега О. В., Тютюнник С. В., Тютюнник Ю. М. Прибуток як основа фінансової стійкості та стратегічного розвитку підприємства. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 7. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14790464>

44. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 груд. 2010 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення 17.09.2025).

45. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: [підручник] / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 7-ме вид., без змін. К. : КНЕУ, 2008. 552 с.

46. Подолянчук О.А. Особливості бухгалтерського обліку та оподаткування прибутку підприємств. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки та практики*. 2022. № 1 (59). С. 136-153.

47. Покровська Н., Катрич Д. Дефініція терміну «прибуток» в економічній науці. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI:

<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-151>

48. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: [підручник]; 2-ге вид. перероб та доп. К. : КНЕУ, 2001. 352 с.

49. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» № 290 від 29 лист. 1999 р. *Верховна Рада України*. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 17.09.2025).

50. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» № 318 від 31 груд. 1999 р. *Верховна Рада України*. URL : <http://zakon.rada.gov.ua>(дата звернення 17.09.2025).

51. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність за сегментами»: Наказ Міністерства фінансів України № 412 від 19 трав. 2005 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-05#Text> (дата звернення 17.09.2025).

52. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: Наказ Міністерства фінансів України № 790 від 18 лист. 2005 р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text>. (дата звернення 17.09.2025).

53. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02 вер. 2014 р. / *Верховна Рада України*. URL : <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення 17.09.2025).

54. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-IX від 16 липня 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення 17.09.2025).

55. Рибаківа Л. П., Симочко М. І., Бобров-Понзень Д. В. Деякі аспекти обліку та оподаткування доходів підприємств. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2025. № 44. С. 36–44. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1534> (дата звернення: 23.09.2025).

56. Семирог Л., Остапенко О. Прибуток та його значення для

економічного аналізу. *Актуальні питання права та соціально-економічних відносин*: збірник наукових статей. – Кропивницький : Вид-во ЦІРоЛ, 2024. Вип. 1(6). С. 299–303. URL: <https://vmuro1.kr.ua/wp-content/uploads/2024/12/Збірник-ПРАВИЛЬНО.pdf#page=300> (дата звернення: 23.09.2025).

57. Сидоренко К., Срібна О. Вплив внутрішнього контролю на точність фінансової звітності підприємства. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1. Полтавський державний аграрний університет (25 березня 2025 р.). Полтава, 2025. С. 332-334.

58. Сидоренко К., Срібна О. Фермерські господарства в Україні: аналіз плюсів, мінусів та значення *Актуальні проблеми фінансової системи України*: матеріали XXI міжнародної науково-практичної конференції: Черкаський державний технологічний університет, 21 листопада 2024 р. Черкаси, 2024. С. 216 219. URL: https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/5149/1/Збірник%20тез%20АПФСУ%2021_11_2024.pdf (дата звернення 17.09.2025).

59. Склярчук І. Теоретичні аспекти фінансового аналізу прибутку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. Випуск 130. С. 69 – 71. URL: <http://papers.univ.kiev.ua/ekonomika/articles/13901.pdf>. ((дата звернення 17.09.2025).

60. Склярчук І. Удосконалення обліку прибутку пивоварної промисловості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2013. №12. С. 94-99. http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/153_21.pdf (дата звернення 17.09.2025)

61. Скорнякова Ю., Мордвинов К. Фінансові результати діяльності підприємства: принципи обліку та облікова політика. *Економіка та*

суспільство. 2025. Вип. 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-9>

62. Скоромна О.Ю., Приходько А. Г. Фактори формування прибутку підприємства. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу та фінансів в агропромисловому виробництві України*: матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. Харків: ХНАУ, 2020. С. 220 – 223.

63. Скрипко Т.О., Ланда О.О. Менеджмент : [навч. посіб.]. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 176 с.

64. Срібна О., Сидоренко К., Фактори формування орендної плати за землю. *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики* : збірник тез за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ірпінь, 06 травня 2025 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. С. 97-102.

65. Степаненко О.І. Дефініція категорії «прибуток»: науковий аспект. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2021. Випуск № 1(87). С. 89-96. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37942/step_2022-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 17.09.2025).

66. Сук П. Л. Використання оберненого методу розподілу витрат майбутніх періодів на основі чистого прибутку від операційної діяльності. *Соціально-економічні виклики та можливості глобалізації*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 5 березня 2024 р.). Східноєвропейський центр наукових досліджень. Research Europe, 2024. С. 69–73. URL: <https://researcheurope.org/wp-content/uploads/2024/03/re-05.03.2024.pdf#page=69> (дата звернення: 23.09.2025).

67. Суліменко Л. А., Киян А. В. Інформаційне забезпечення управління фінансовими результатами підприємств. *Наукові горизонти*. № 5. 2018. 52-59.

68. Тимунь О. Шляхи вдосконалення обліку фінансових результатів операційної діяльності. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/385.pdf> (дата звернення 17.09.2025).

69. Турило А. М., Зінченко О. А. Теоретико-методологічні підходи до

визначення прибутку підприємства як фінансової категорії. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 3. С. 109.

70. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.

71. Фартушняк О. Напрями вдосконалення розподілу прибутку та дивідендної політики акціонерних товариств: облік та оподаткування. Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми. 2025. № 1. С. 15–26. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.1.03>

72. Цегельник Н. І. Формування об'єктів оподаткування в бізнесі: визнання, облік та контроль. Підприємництво і торгівля. 2024. № 40. С. 109–116. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-40-14>

73. Цмоць, І. Г., & Назаркевич, Г. Я. (2024). Прогнозування прибутку підприємства на підставі адаптивного управління. *Scientific Bulletin of UNFU*, 34(6), 125-131. <https://doi.org/10.36930/40340617>

ДОДАТКИ